

Nr 298.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående upphävande av 5 kap. 3 § strafflagen samt lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran, m. m.; given Stockholms slott den 23 maj 1947.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående upphävande av 5 kap. 3 § strafflagen samt lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran; och

2) lag angående ändring i lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Herman Zetterberg.

F ö r s l a g

till

L a g**angående upphävande av 5 kap. 3 § strafflagen samt lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran.**

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

5 kap. 3 § strafflagen¹ samt 1, 2, 3, 15 och 21 §§ lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran² skola upphöra att gälla från och med den 1 juli 1947. I övrigt skall sistnämnda lag upphöra att gälla den dag Konungen förordnar.

2 §.

Från och med dag som Konungen bestämmer skall förordnande om tvångsuppfostran ej längre verkställas i allmän uppfostringsanstalt utan i skola tillhörande barna- och ungdomsvården.

Vad i lag finnes stadgat med avseende å allmän uppfostringsanstalt och styrelse för sådan anstalt skall därefter äga motsvarande tillämpning på skola som i första stycket sägs och dylik skolas styrelse.

3 §.

Sedan lagen om tvångsuppfostran enligt 1 § andra punkten helt försatts ur kraft, skall följande gälla:

1. Misstänkes den som ådömts tvångsuppfostran att hava före slutlig utskrivning begått brott och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det, om brottet begåtts i Stockholm, på förste stadsfiskalen och eljest på landsfogden att avgöra huruvida åtal lämpligen bör ske.

2. Övertygas den som slutligt utskrivits från tvångsuppfostran att före utskrivningen på prov eller, om sådan utskrivning ej föregått, före den slutliga utskrivningen hava begått annat brott, må domstolen förordna, att den verkställda tvångsuppfostran skall avse jämväl detta brott.

3. Vad enligt lag eller författning finnes stadgat angående särskild verkan därav att någon dömts till fängelse skall äga motsvarande tillämpning där någon dömts till tvångsuppfostran.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1937: 74.

² Senaste lydelse, se beträffande 2, 3 och 15 §§ SFS 1939: 321.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdsdag).

Härigenom förordnas, att 35 §, 39 § 1 mom., 43, 44 och 48 §§ lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdsdag)¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

35 §.

1 mom. För skyddsuffostran *omhändertaget vanartat barn* skall genom barnavårdsnämndens försorg intagas i skola tillhörande barna- och ungdomsvården, varom förmåles i 5 kap. *Person, som avses i 22 § d), skall intagas i sådan skola eller i allmän uppfostringsanstalt.*

I stället för att intagas i skola som i första stycket sägs *eller i allmän uppfostringsanstalt* må omhändertagen överlämnas till enskilt hem, barnhem, arbetshem eller annan därmed jämförlig anstalt, om sådant anses lämpligare för den omhändertagne och våda för andras sedliga utveckling icke kan befaras därigenom uppkomma. I sådant fall skola bestämmelserna i 34 § gälla i tillämpliga delar.

Har barnavårdsnämnd — — — — — i ärendet.

2 mom. Har för skyddsuffostran omhändertagen, som ej intagits i skola tillhörande barna- och ungdomsvården *eller i allmän uppfostringsanstalt*, visat sig så vanartad eller befunnits föra ett så oordentligt, lättjefullt eller sedeslöst liv eller visat så

1 mom. För skyddsuffostran *omhändertagen, som avses i 22 § c) eller d)*, skall genom barnavårdsnämndens försorg intagas i skola tillhörande barna- och ungdomsvården, varom förmåles i 5 kap.

I stället för att intagas i skola som i första stycket sägs må omhändertagen överlämnas till enskilt hem, barnhem, arbetshem eller annan därmed jämförlig anstalt, om sådant anses lämpligare för den omhändertagne och våda för andras sedliga utveckling icke kan befaras därigenom uppkomma. I sådant fall skola bestämmelserna i 34 § gälla i tillämpliga delar.

2 mom. Har för skyddsuffostran omhändertagen, som ej intagits i skola tillhörande barna- och ungdomsvården, visat sig så vanartad eller befunnits föra ett så oordentligt, lättjefullt eller sedeslöst liv eller visat så svår oart, att hans tillrättaförande

¹ Senaste lydelse, se SFS 1916:335.

(Gällande lydelse)

svår oart, att hans tillrättaförande anses kräva strängare uppfostran än den, som kan meddelas i det hem eller den anstalt, dit han överlämnats, eller att hans samvaro med andra finnes innebära våda för dessas sedliga utveckling, skall barnavårdsnämnden draga försorg om hans intagande i skola tillhörande barna- och ungdomsvården *eller i allmän uppfostringsanstalt.*

(Föreslagen lydelse)

anses kräva strängare uppfostran än den, som kan meddelas i det hem eller den anstalt, dit han överlämnats, eller att hans samvaro med andra finnes innebära våda för dessas sedliga utveckling, skall barnavårdsnämnden draga försorg om hans intagande i skola tillhörande barna- och ungdomsvården.

39 §.

1 mom. Med barnavårdsanstalt förstås i denna lag för barns vård och uppfostran avsedd anstalt, som ej är att hänföra till sjukhus, sjukhem, anstalt för abnorma eller vanföra, skola tillhörande barna- och ungdomsvården, *allmän uppfostringsanstalt* eller skoldistrikt tillhörigt skolhem.

1 mom. Med barnavårdsanstalt förstås i denna lag för barns vård och uppfostran avsedd anstalt, som ej är att hänföra till sjukhus, sjukhem, anstalt för abnorma eller vanföra, skola tillhörande barna- och ungdomsvården eller skoldistrikt tillhörigt skolhem.

43 §.

1 mom. För beredande — — — — — samma skola.

2 mom. För Stockholm — — — — — till förståndsutvecklingen.

3 mom. Elev i — — — — — enskilt hem.

4 mom. *Elev över femton år, som vid omhändertagandet icke fyllt aderton år, må om han visat särdeles svår vanart överflyttas till allmän uppfostringsanstalt.*

5 mom. *Personer, som avses i 22 § d), må, då särskilda förhållanden det påkalla, överflyttas från skola tillhörande barna- och ungdomsvården till allmän uppfostringsanstalt eller från sådan anstalt till skola som nyss nämnts.*

6 mom. Närmare bestämmelser angående intagning i skola tillhörande barna- och ungdomsvården *och i allmän uppfostringsanstalt*, angående elevs utackordering i enskilt hem ge-

4 mom. Närmare bestämmelser angående intagning i skola tillhörande barna- och ungdomsvården, angående elevs utackordering i enskilt hem genom sådan skolas försorg *och an-*

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

nom sådan skolas försorg *ävensom* angående elevs överflyttning mellan olika skolor *samt mellan skola och allmän uppfostringsanstalt* meddelas av Konungen.

gående elevs överflyttning mellan olika skolor meddelas av Konungen.

• 44 §.

1 mom. Skola tillhörande barna- och ungdomsvården skall stå under ledning av en styrelse som har att besluta om intagning i *hemmet*.

Dylik skola — — — — — godkänd av Konungen.

Närmare föreskrifter — — — — — meddelas av Konungen.

2 mom. I skolhem — — — — — Konungen föreskriver.

3 mom. *Har någon, som blivit omhändertagen jämlikt denna lag, intagits i allmän uppfostringsanstalt eller överflyttats dit från skola tillhörande barna- och ungdomsvården, äga bestämmelserna i 4 § första stycket och 7—14 §§ i lagen om tvångsuppfostran motsvarande tillämpning. I fråga om slutlig utskrivning av person, som omhändertagits jämlikt 22 § d), gäller dock vad i 46 § 1 mom. första stycket och 2 mom. andra stycket är stadgat; beslut om utskrivningen meddelas av anstaltens styrelse.*

4 mom. Misstänkes den, som för skyddsuppfostran intagits i skola tillhörande barna- och ungdomsvården, att hava före slutlig utskrivning begått brott, och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det, där brottet är begånget i Stockholm, å förste stadsfiskalen och eljest å landsfogden att efter hörande av skolans styrelse avgöra, huruvida åtal lämpligen bör ske.

1 mom. Skola tillhörande barna- och ungdomsvården skall stå under ledning av en styrelse som har att besluta om intagning i *skolan*.

3 mom. Misstänkes den, som för skyddsuppfostran intagits i skola tillhörande barna- och ungdomsvården, att hava före slutlig utskrivning begått brott, och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det, där brottet är begånget i Stockholm, å förste stadsfiskalen och eljest å landsfogden att efter hörande av skolans styrelse avgöra, huruvida åtal lämpligen bör ske.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

48 §.

Barnavårdsnämnds beslut angående omhändertagande förfaller, då verkställighet skall ske av domstols beslut, varigenom

a) förordnande meddelats om att den omhändertagne skall undergå tvångsuppfostran,

b) den omhändertagne dömts till fängelse eller straffarbete utan tillämpning av lagen angående villkorlig straffdom, eller

c) anstånd med den omhändertagne villkorligt ådömt fängelsestraff eller straffarbete förklarats förverkat.

Vad sålunda stadgats gäller även beträffande den, som intagits i allmän uppfostringsanstalt eller dit överflyttats från skola tillhörande barna- och ungdomsvården.

Barnavårdsnämnds beslut angående omhändertagande förfaller, då verkställighet skall ske av domstols beslut, varigenom

a) den omhändertagne dömts till fängelse eller straffarbete utan tillämpning av lagen angående villkorlig straffdom, eller

b) anstånd med den omhändertagne villkorligt ådömt fängelsestraff eller straffarbete förklarats förverkat.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Från och med den 1 juli 1947 må för skyddsuppfostran omhändertagen icke vidare intagas i eller överflyttas till allmän uppfostringsanstalt.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 2 maj 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, STRÅNG, ERICSON, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med t. f. chefen för socialdepartementet, statsrådet Danielson, anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om *upphävande av tvångsuppfostringsinstitutet*.

Föredraganden anför följande.

Med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 15 december 1944, varigenom bestämdes att strafflagberedningen skulle till omedelbar utredning upptaga frågan om en allmän översyn av det straffrättsliga reaktionssystemet, uppdrog jag i december 1946 i samband med utarbetandet av den punkt i årets statsverksproposition, som avser en avveckling av statens uppfostringsanstalt å Bona, åt beredningen att utarbeta ett förslag om upphävande av lagen om tvångsuppfostran. Till fullgörande av uppdraget har beredningen till mig överlämnat ett den 27 januari 1947 dagtecknat utlåtande med förslag till lag om upphävande av 5 kap. 3 § strafflagen samt lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran, m. m.

Sedan förslagen varit föremål för remissbehandling, anhåller jag att nu få anmäla detta ärende.

Allmän översikt.

Gällande lagstiftning.

Enligt svensk lag är **s t r a f f b a r h e t s å l d e r n** för närvarande 15 år. På senare tid ha i skilda sammanhang väckts förslag att höja denna åldersgräns. Enligt Kungl. Maj:ts förut omnämnda beslut den 15 december 1944 ankommer det på strafflagberedningen att till närmare utredning upptaga denna fråga.

I svensk rätt har tidigare icke funnits någon möjlighet till straffrihet på grund av ungdomlig ålder för den som fyllt 15 år. Sådan möjlighet har emellertid öppnats genom lagen om eftergift av åtal mot vissa underåriga av den 19 maj 1944. Enligt denna lag må allmänt åtal

under vissa förutsättningar eftergivnas för brott, som någon begått innan han fyllt 18 år. Lagen tager i främsta rummet sikte på de fall, då åtgärd av barnavårdsnämnd skäligen kan anses tillfyllest med hänsyn till brottets beskaffenhet. I enlighet härmed må eftergift av åtal äga rum, om den underårige omhändertages för skyddsuppfostran eller blir föremål för annan därmed jämförlig åtgärd samt det med skäl kan antagas att han skall avhålla sig från att ånyo begå brott. Lagen inrymmer emellertid möjlighet till eftergift av åtal även då åtgärd av barnavårdsnämnd ej ifrågakommer.

Bestämmelser om åtalseftergift ha även meddelats i vissa lagar om särskilda behandlingsformer. När någon som ådömts tvångsuppfostran miss-tänkes att ha före slutlig utskrivning begått brott, tillkommer det sålunda enligt 14 § lagen om tvångsuppfostran landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen att avgöra huruvida allmänt åtal lämpligen bör ske. Motsvarande bestämmelser finnas i lagen om ungdomsfängelse, lagen om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslagen) samt lagen om behandling av alkoholister.

Jämväl i åtskilliga andra hänseenden gälla särskilda regler beträffande dem som begått brott vid unga år. Sålunda innehåller 5 kap. 2 § strafflagen bestämmelse att, om den som fyllt 15 men ej 18 år begår brott, straffet må nedsättas under vad i allmänhet bort följa å gärningen och att i sådant fall ej må dömas till straffarbete på livstid. Brott, som någon begått innan han fyllt 18 år, må ej heller tillräknas honom till sådan förhöjning av straff för återfall som stadgas i 4 kap. 14 § strafflagen.

Enligt 5 kap. 3 § strafflagen må i vissa fall i stället för straff användas tvångsuppfostran. Detta institut, som närmare regleras i särskild lag, infördes i svensk rätt år 1902. Efter det genom lagändringar 1917 och 1924 möjligheten att använda tvångsuppfostran utvidgats, utfärdades den 13 mars 1937 ny lag om tvångsuppfostran, vilken med smärre ändringar alltjämt är i kraft. Denna lag är tillämplig å den som efter fyllda 15 år begått brott och därefter dömes före fyllda 18 år. I motsats till vad tidigare gällde skall tvångsuppfostran ådömas direkt utan att den minderårige först dömes till ett straff som förklaras skola utbytas mot tvångsuppfostran. Förutsättningen för att tvångsuppfostran skall kunna tillgripas är att å brottet eller, där flera brott förövats, å något av dem kan följa fängelse eller straffarbete (1 §). Tvångsuppfostran kan även ådömas i samband med att villkorlig dom förklaras förverkad (2 och 3 §§). Förordnande om tvångsuppfostran skall meddelas, där brottets beskaffenhet samt den brottsliges personliga utveckling, vandel och levnadsomständigheter i övrigt giva skälig anledning antaga, att han är i behov av och mottaglig för sådan fostran och utbildning som avses med tvångsuppfostran, samt med hänsyn till sålunda och eljest föreliggande förhållanden tvångsuppfostran finnes lämpligare än straff. Till tvångsuppfostran dömd skall intagas i allmän uppfostringsanstalt och kvarstå såsom elev vid anstalten till dess han slutligt utskrivs därifrån (4 §). Enligt 8 § äger styreisen för anstalten överlämna elev till fostran och utbildning utom anstalten. Den som intagits i allmän uppfostringsan-

stalt skall utskrivas på prov (villkorlig utskrivning), när sannolikhet vunnits för att han utan fortsatt tvångsuppfostran skall förhålla sig väl. Slutlig utskrivning sker, då syftet med tvångsuppfostran kan antagas vara uppnått och senast då den intagne fyllt 21 år. Utskrivning på prov må i regel ej ske förrän ett år och slutlig utskrivning ej förrän två år förflutit från det elev intagits i anstalten (11 §). I 14 § återfinnes den förut omnämnda bestämmelsen om möjlighet till eftergift av åtal. I lagen behandlas under 15—18 §§ fall av sammanträffande av förordnande om tvångsuppfostran och straff, vilket ådömts eller enligt vanliga regler skolat ådömas.

För manliga minderåriga, som skola undergå tvångsuppfostran, har av staten inrättats en uppfostringsanstalt å Bona i Östergötlands län. Genom överenskommelse med staten har svenska diakonissällskapet åtagit sig att sörja för uppfostran av minderåriga kvinnor, som enligt domstols förordnande skola insättas i allmän uppfostringsanstalt. För dessas omhändertagande användes sedan år 1906 anstalten Viebäck i Jönköpings län.

För lagöverträdare i åldern 18 till 21 år infördes genom lagen om ungdomsfängelse av den 15 juni 1935 en särskild straffrättslig reaktionsform. I fråga om de allmänna grunderna för denna straffart må här endast anmärkas, att en förutsättning för användande av ungdomsfängelse är att å brottet eller, där flera brott förövats, å något av dem kan följa fängelse eller straffarbete. Domstolen skall döma till ungdomsfängelse, där det finnes skälig anledning antaga, att den brottslige är i behov av och mottaglig för sådan fostran och utbildning som avses med ungdomsfängelse, samt med hänsyn till sålunda och eljest föreliggande förhållanden ungdomsfängelse finnes lämpligare än annat straff. Ungdomsfängelse skall verkställas i härför särskilt inrättad anstalt eller avdelning av anstalt; i likhet med vad fallet är vid tvångsuppfostran fixeras ej tiden för anstaltsvistelsen i domen.

I den nu gällande lagen om villkorlig dom av den 22 juni 1939 har — jämte det i förhållande till äldre rätt gränserna för användning av villkorlig dom utvidgats — beretts möjlighet att, vid sidan om enkel villkorlig dom av äldre typ, använda sådan dom i förening med mera direkta åtgärder för den dömdes tillrättaförande (s. k. kvalificerad villkorlig dom). I de fall, då den villkorliga domen sålunda förbindes med särskilda föreskrifter för den dömdes, skall i regel tidsbestämt straff icke såsom vid den enkla villkorliga domen utsättas i domen utan, i samband med sakerförklaring, förordnas om villkorligt anstånd med straffets ådömande. Denna form av villkorlig dom är avsedd att komma till användning bl. a. beträffande unga lagöverträdare. De särskilda föreskrifter rörande den villkorligt dömdes förhållande under prövotiden som kunna meddelas av domstolen angivas i lagens 8 §. Av särskilt intresse i förevarande sammanhang är stadgandet i denna paragraf, att domstolen äger, när det finnes lämpligare och av barnavårdsnämnd i avgivet yttrande föreslagits, överlämna åt nämnden att vidtaga åtgärd för den dömdes omhändertagande för skyddsuppfostran. Detta stadgande insattes i lagen på förslag av första lagutskottet vid 1939 års riksdag. Utskottet framhöll, att de medel som redan den gällande barnavårdslagsstift-

ningen erbjöde för uppfostran och vård av vanartade unga personer givetvis borde i så stor utsträckning som funnes möjligt utnyttjas inom den villkorliga domens ram, i synnerhet som skyddshemsorganisationen i åtskilliga hänseenden syntes vara bättre rustad och mera ägnad att nå ett gott resultat än motsvarande anstalter för straffverkställighet eller tvångsuppfostran. Sålunda medgåve exempelvis det stora antalet skyddshem en ändamålsenlig differentiering av klientelet, och inom ramen av denna organisation funnes speciella anstalter för psykiskt abnorma elever, något som ännu saknades beträffande vissa kategorier dömda. En stor förtjänst hos barnavårdslagens organisation av skyddsuppfostringsåtgärderna vore också att i princip anstaltsbehandling endast tillgreps när vård i frihet ansåges utesluten och att uppmärksamheten ständigt vore inriktad på att när möjlighet därtill föreläge utbyta vård å skyddshem mot lindrigare uppfostringsåtgärd.

Reglerna om barnavårdsnämnds verksamhet för barns och ungdoms omhändertagande finnas i barnavårdslagstiftningen. Vår första lagstiftning i detta ämne genomfördes 1902 men ägde med visst undantag tillämpning endast på barn under 15 år. År 1924 tillkom vår ännu gällande barnavårdslag. Genom denna öppnades möjlighet för barnavårdsnämnd att ingripa även gentemot ungdomar i åldern 15 till 18 år genom deras omhändertagande för skyddsuppfostran (22 och 24 §§). År 1934 utsträcktes denna möjlighet att avse även ungdomar i åldern 18 till 21 år, vilka visat svår oart och beträffande vilka särskilda åtgärder krävdes för deras tillrättaförande (22 § d). Beslut angående omhändertagande för skyddsuppfostran skall, där beslutet avser barn under 18 år och föräldrarna icke lämna sitt samtycke till beslutets verkställande eller fråga är om person över 18 år, underställas länsstyrelsens prövning (25 §). Den som omhändertages för skyddsuppfostran skall enligt 35 § intagas i skola tillhörande barn- och ungdomsvården — denna benämning har sedan den 1 juli 1946 ersatt den tidigare beteckningen skyddshem — eller, om han fyllt 18 år, i sådan skola eller allmän uppfostringsanstalt. I stället för att intagas i skola eller allmän uppfostringsanstalt må omhändertagen överlämnas till enskilt hem, barnhem, arbetshem eller annan därmed jämförlig anstalt, om sådant anses lämpligare för den omhändertagne och våda för andras sedliga utveckling icke kan befaras uppkomma därigenom. Visar det sig att för den omhändertagnes tillrättaförande kräves strängare uppfostran än den som kan meddelas i hem eller anstalt, dit han överlämnats, eller att hans samvaro med andra finnes innebära våda för dessas sedliga utveckling, skall han överföras till skola som nyss sagts eller allmän uppfostringsanstalt.

Närmare bestämmelser om skolor tillhörande barn- och ungdomsvården finnas i 43 och 44 §§ samt i stadgan för dylika skolor av den 28 juni 1946. För beredande av skyddsuppfostran skola finnas olika slag av skolor, däribland skolhem för barn i skolåldern och yrkesskolor för dem som avslutat sin skolgång. För dem som äro efterblivna till förståndsutvecklingen skola särskilda yrkesskolor vara inrättade. Därjämte skola särskilda skolhem och yrkesskolor finnas för omhändertagna, som på grund av själslig abnormitet

böra stå under särskild läkartillsyn. Elev som intagits i skola må genom skolans försorg utackorderas i enskilt hem. Har elev i åldern mellan 15 och 18 år visat särdeles svår vanart, må han överflyttas till allmän uppfostringsanstalt. Så må ock ske med personer som omhändertagits jämlikt 22 § d) (ungdomar i åldern 18—21 år).

Med avseende å eftervården av den som omhändertagits för skyddsuppfostran gäller enligt 45 §, bland annat, att omhändertagen, där så prövas lämpligt, må utskrivas tills vidare (villkorlig utskrivning). I beslutet må uppställas villkor med hänsyn till den utskrivnes bostad och sysselsättning samt förordnas om övervakning av den utskrivne. Om den utskrivnes uppförande eller annat förhållande föranleder därtill, skall han återtagas. I 46 § stadgas, att när den som omhändertagits för skyddsuppfostran ej vidare anses vara i behov av sådan uppfostran, skall densamma förklaras avslutad (slutlig utskrivning). Slutlig utskrivning av barn som omhändertagits för skyddsuppfostran skall äga rum senast då barnet fyller 18 år. Utskrivning av barn som intagits i skola tillhörande barna- och ungdomsvården efter fyllda 15 år, må dock uppskjutas, till dess tre år förflutit från intagandet. Har i dylik skola intaget barns uppförande varit opålitligt, må med utskrivningen anstå till dess det fyllt 21 år. Där fråga är om personer som omhändertagits med stöd av 22 § d), skall slutlig utskrivning som regel äga rum senast då två år förflutit från omhändertagandet.

Det ekonomiska ansvaret för vården i skolor tillhörande barna- och ungdomsvården åvilar principiellt staten, men barnavårdsnämnderna äro i viss omfattning skyldiga att erlägga avgifter för skolvården. Bestämmelser härom äro meddelade i den tidigare omnämnda stadgan för skolor tillhörande barna- och ungdomsvården (§§ 14 och 15). För vård i skola skall enligt dessa föreskrifter barnavårdsnämnd erlägga en årlig avgift av 300 kronor. För villkorligt utskrivnen elev skall barnavårdsnämnden erlägga eftervårdsavgift med ett belopp, motsvarande skolans kostnader för eleven, dock med högst 75 kronor årligen. Dessutom skall barnavårdsnämnden för varje i skola nyintagen elev betala en engångsavgift av 200 kronor som bidrag till elevens beklädning. För personer som omhändertagits jämlikt 22 § d) barnavårdslagen skall dock icke erläggas någon som helst avgift; deras vård bestrides helt av statsmedel. Utöver kostnader för vård inom skola, eftervård och beklädning uppstå under vistelse i skola och under den därpå följande villkorliga utskrivningen utgifter för vissa åtgärder, vilka ej äro att hänföra till skolvård i mera begränsad mening. Även dylika utgifter skola i viss utsträckning bestridas av barnavårdsnämnden.

Förhållandet mellan tvångsuppfostran och skyddsuppfostran.

Förefintligheten av viss parallellitet mellan skyddshem och uppfostringsanstalter vad beträffar brottslig eller eljest vanartad ungdom i åldern 15 till 18 år beaktades redan under förarbetena till 1924 års barnavårdslag. *Fattigvårdslagstiftningskommittén* framhöll sålunda i sitt betänkande med förslag

till lagen bland annat, att det otvivelaktigt förefunnes stora likheter mellan ett skyddshem av den strängare art som kommittén tänkt sig för de svårare och äldre vanartade samt de allmänna uppfostringsanstalterna. I båda fallen gällde det att uppfostra ungdom, som vid intagandet befunne sig i åldern 15—18 år. Även de minderåriga förbrytare som intoges å uppfostringsanstalt hade i de flesta fall varit hemfallna åt ett oordentligt eller sedeslöst leverne; att denna vanart dessutom tagit sig uttryck i en brottslig gärning berodde ofta på en tillfällighet. Likaså torde skyddshemmens elever i många fall ha gjort sig skyldiga till brottsliga handlingar, ehuru dessa ej blivit kända eller beivrade. Kommittén fann likväl, att åtminstone för det dåvarande något sammanförande ej borde äga rum av de statliga skyddshemmen och uppfostringsanstalterna, och kommittén fann ej heller anledning föreslå någon kommunikation mellan skyddshem och uppfostringsanstalt i form av överflyttning av elever.

I sistnämnda hänseende gjordes emellertid annan mening gällande i yttranden över kommittéförslaget. På departementschefens tillstyrkan upptogs också i 43 § i 1924 års barnavårdslag den av mig förut berörda bestämmelsen, som möjliggör att skyddshemselever över 15 år vilka visat särdeles svår vanart överföras till allmän uppfostringsanstalt. Stadgandet blev vid 1934 års ändringar i barnavårdslagen tillämpligt även på de personer i åldern mellan 18 och 21 år, till vilka lagstiftningen då utsträcktes.

I 1937 års lag om tvångsuppfostran regleras spörsmålet om samverkan mellan skyddshem och tvångsuppfostringsanstalt i 8 §. Här stadgas, såsom jag förut nämnt, att styrelsen för uppfostringsanstalt må överlämna elev till fostran och utbildning utom anstalten, där sådant prövas för eleven gagneligt och finnes lämpligen kunna ske.

Sedan *strafflagberedningen* under år 1942 avlämnat promemoria med förslag till lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga, gav beredningen i skriftelse den 30 augusti 1943 till cheferna för justitie- och socialdepartementen uttryck åt den uppfattningen, att tillämpningen av den nya lagen om villkorlig dom och av den föreslagna lagen om åtalseftergift komme att medföra en betydande klientelförskjutning mellan de båda instituten tvångsuppfostran och skyddsuppfostran. Det framstode därför enligt beredningens mening som angeläget, att åtgärder snarast vidtoges för att ställa skyddshemsorganisationen i stånd att mottaga ett större klientel än för närvarande.

Över strafflagberedningens nyssnämnda promemoria avgåvos yttranden av, förutom andra, socialstyrelsen och ungdomsvårdskommittén. *Socialstyrelsen* erinrade, att det stränga formella särskiljandet av skyddshem och uppfostringsanstalter komme att te sig ännu mindre sakligt grundat än dittills i och med att åtal mot minderåriga kunde eftergivnas. *Ungdomsvårdskommittén* förordade i sitt yttrande att i och med införandet av åtalseftergift institutet tvångsuppfostran såsom av domstol ådömd kriminalitetspåföljd utmönstrades ur det straffrättsliga systemet, i allt fall i samband med att 1939 års lag om villkorlig dom trädde i kraft. Därest i ett givet fall uppfostringsåtgärd ansåges erforderlig i stället för straff, borde ju åtalsefter-

gift beviljas och barnavårdsnämnd omhändertaga den brottslige för skydds-
uppfostran. Denna form av uppfostran vore rikare nyanserad än tvångs-
uppfostran och uteslöte ej att han för strängare fostran intoges å anstalt
som enligt nuvarande system begagnades vid tvångsuppfostran. Jämväl en-
ligt den nya lagen om villkorlig dom kunde unga brottslingar överlämnas
åt barnavårdsnämnderna för skyddsuppfostran. Endast i undantagsfall kun-
de därför av domstol ådömd tvångsuppfostran komma att spela någon roll.

Vid remissen till lagrådet av förslaget till lagen om åtalseftergift framhöll
dåvarande *chefen för justitiedepartementet*, att det, såsom strafflagbered-
ningen påpekat, rådde en viss parallellitet mellan domstolarnas och barna-
vårdsnämndernas åtgärder, i det att mot villkorlig dom jämte övervakning
samt tvångsuppfostran svarade övervakning enligt barnavårdslagen och in-
tagning i skyddshem. Åtal och handläggning inför domstol måste därför
i många fall synas vara en onödigt omständlig väg att nå fram till ett resul-
tat likartat med det som kunde ernås i barnavårdslagens enklare former.

Frågan om utvidgat samarbete mellan de organ som ha att verkställa
skyddsuppfostran och tvångsuppfostran hade även upptagits av socialstyrel-
sen i skrivelse till Konungen den 12 december 1939, vari uttalades att en
sådan samverkan lättast skulle komma till stånd genom att statens yrkes-
hem och yrkeshemsavdelningar erkändes som avdelningar av uppfostrings-
anstalt och finge mottaga mera godartade fall av till tvångsuppfostran dömda
utan att dessa behövde passera dåvarande uppfostringsanstalter. Sedan ytt-
rande avgivits över förslaget, uppdrog Kungl. Maj:t den 9 oktober 1942 åt
1942 års skyddshemsutredning att i samråd med strafflagberedningen verk-
ställa utredning i frågan. Efter samråd med strafflagberedningen avlämnade
skyddshemsutredningen den 26 februari 1944 en promemoria i ämnet. I
denna dryftades även utvägen att helt avskaffa institutet tvångsuppfostran.
Inför möjligheten att en sådan åtgärd skulle leda till ökad användning av
ovillkorligt frihetsstraff för ifrågavarande åldersgrupp, 15 till 18 år, ansåg
sig skyddshemsutredningen böra avstå från tanken att föreslå att tvångsupp-
fostringsinstitutet omedelbart avskaffades. Mot tanken att med avskaffande
av tvångsuppfostran förbinda en utsträckning av ungdomsfängelsestraffets
tillämpning även till åldersklasser under 18 år hade framställts den invänd-
ningen, att den rådande dualismen i behandlingen av ungdom mellan 15 och
18 år därigenom icke skulle upphävas. Tvenne former för omhändertagande
skulle fortfarande komma att finnas, nämligen dels genom barnavårdsnämnd
och dels genom domstol. Enda förändringen bleve en ändring av namnet,
vilken i och för sig innebure en försämring, då uttrycket fängelse komme att
ingå däri. Resultatet bleve närmast en hårdare anknytning till fängelsebe-
greppet och tydligare karaktär av straff. En förändring i antydd riktning
måste därför enligt skyddshemsutredningens uppfattning betecknas som för-
kastlig. En höjning av straffmyndighetsåldern till 18 år — för vilken skydds-
hemsutredningen uttalade sympatier — ansågs för det dåvarande utesluten.
Skyddshemsutredningen fann sig därför endast böra föreslå att vissa garan-
tief tillskapades för att de givna möjligheterna till samarbete mellan organen

för skyddsuppfostran och tvångsuppfostran bleve i praktiken utnyttjade. Avsikten var att förslagets realiserande icke skulle lägga hinder i vägen för en framtida utveckling mot avskaffande av tvångsuppfostringsinstitutet, antingen nu detta skulle inträffa som en följd av att straffmyndighetsåldern höjdes eller emedan tvångsuppfostran visade sig komma till mycket sparsam användning.

I yttrande över skyddshemsutredningens promemoria förklarade sig *socialstyrelsen* principiellt anse det riktigt att avskaffa tvångsuppfostringslagen. Styrelsen fann sig dock icke för det dåvarande kunna föreslå detta. Så länge detta steg icke kunde tagas, borde arbetet inriktas på att i största möjliga mån begränsa användningen av frihetsstraff och tvångsuppfostran för ungdomar under 18 år. Härvidlag måste uppmärksammas vad utredningen anfört om skyddshemsavgifterna. Styrelsen funne det riktigast att skyddshemsvård överhuvud taget gjordes kostnadsfri. Styrelsen fäste i sitt yttrande även uppmärksamheten på att det förekommit att länsstyrelsen vägrat fastställa barnavårdsnämnds beslut om intagande i skyddshem. Styrelsen förklarade, att styrelsen för sin del icke skulle ha något att invända mot att fastställelse av beslut om skyddsuppfostran på grund av vanart enligt 22 § c) barnavårdslagen eller på grund av ett lättjefullt, oordentligt eller sedeslöst liv eller eljest visad svår oart (22 § d) samma lag ej behövde sökas, då domstol i samband med meddelande av villkorlig dom överlämnat åt barnavårdsnämnden att vidtaga åtgärd för den dömdes omhändertagande för skyddsuppfostran eller då åklagare eftergivit åtal sedan barnavårdsnämnden i avgivet yttrande förklarat sig ämna omhändertaga den underårige för skyddshemsvård och plats beviljats på skyddshem.

1942 års skyddshemsutredning har vidare den 4 januari 1945 avgivit betänkande med förslag rörande effektivisering av skyddshemselevernas eftervård m. m. Skyddshemsutredningen framhöll i detta betänkande, att en viss minskning inträtt i antalet till tvångsuppfostran dömda efter det att lagarna om villkorlig dom och om åtal eftergift trätt i kraft; ansökningarna om intagning i skyddshem av omhändertagna i åldrarna mellan 15 och 18 år hade dock icke ökat i den omfattning som varit att vänta. Efter att ha angivit vissa omständigheter som enligt skyddshemsutredningens uppfattning samverkat härtill förklarade sig utredningen anse, att ett mycket viktigt led i framkallandet av de nödvändiga åtgärderna från barnavårdsnämndernas sida vore att befria nämnderna från kostnaderna för vård i skolor tillhörande barna- och ungdomsvården.

I proposition (nr 187) till 1946 års riksdag angående vissa anslag för budgetåret 1946/47 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården förklarade sig föredragande statsrådet anse tillräckliga skäl icke föreligga att för det dåvarande tillstyrka skyddshemsutredningens förslag om slopande av de avgifter som barnavårdsnämnderna hade att erlægga till ifrågavarande skolor.

Med hänsyftning på det i nyssnämnda betänkande framlagda förslaget i fråga om kostnaderna anförde emellertid riksdagen i skrivelse (nr 345), att riksdagen, i anledning av ett motionsvis framställt yrkande, ville framhålla

att skyddshemsutredningen anfört vägande skäl för sitt nämnda förslag. Riksdagen förutsatte, att åtgärder vidtoges för avgifternas upphörande, men ansåge sig icke böra för det då följande budgetåret besluta ändring i Kungl. Maj:ts förslag.

Slutligen må här erinras om att jag i årets statsverksproposition uttalat mig för en avveckling av anstalten å Bona, därvid jag framhållit, att förslag om upphävande av lagen om tvångsuppfostran om möjligt borde underställas årets riksdag och att under alla förhållanden anstalten syntes böra, såsom styrelsen för anstalten föreslagit, avvecklas såsom allmän uppfostringsanstalt nästa budgetår.

Strafflagberedningens förslag.

Strafflagberedningen förordar, att lagen om tvångsuppfostran i princip upphäves redan från den 1 juli 1947. Såsom skäl härför har beredningen i främsta rummet åberopat, att lagen efter ikraftträdandet av den nya lagen om villkorlig dom och av lagen om åtalseftergift respektive den 1 januari och den 1 juli 1944 visat sig komma till mycket sparsam användning. Beredningen har i sådant hänseende åberopat en vid beredningens utlåtande fogad tabell, varav framgår att, medan under ettvarvt av åren 1938—1943 i genomsnitt 148 män dömts till tvångsuppfostran, motsvarande siffra för ettvarvt av åren 1944—1946 uppgick till endast 51. Uppdelat på åren 1944—1946 uppgår antalet män som dömts till tvångsuppfostran, för år 1944 till 75, för år 1945 till 48 och för år 1946 till 31. Under sistnämnda tre år dömdes 11 kvinnor till tvångsuppfostran, därav 7 under 1944 och 2 under vardera av åren 1945 och 1946. Siffrorna för år 1946 äro endast preliminära.

Enligt beredningens tanke pekade de här återgivna siffrorna för de senaste åren alldeles bestämt mot att tidpunkten nu vore inne för tvångsuppfostringsinstitutets upphävande. I den mån som brottslingar i åldern 15—18 år åtalats hade nämligen domstolarna alltmåra övergått till att i stället för tvångsuppfostran anlita villkorlig dom i samband med skyddsuppfostran efter överenskommelse med vederbörande barnavårdsnämnd.

Strafflagberedningen anser, att det efter vad jag uttalat i årets statsverksproposition om Bonaanstaltens förestående avveckling vore anledning antaga att domstolarna redan nu praktiskt taget komme att upphöra med att döma till tvångsuppfostran. Med hänsyn till den rationellare vård som skyddsuppfostrans större differentiering av klientelet möjliggjorde, kunde enligt beredningens uppfattning något skäl icke längre åberopas för att begagna de båda uppfostringsmetoderna vid sidan av varandra. De svårigheter för skyddsuppfostringsvägens anlåtande i full utsträckning som legat i vissa ekonomiska hänsyn komme att bortfalla, om i enlighet med 1946 års riksdags tidigare omnämnda uttalande de avgifter som barnavårdsnämnderna hade att erlägga till ungdomsvårdsskolorna för därstädes omhändertagna komme att slopas.

Beredningen har avvisat tanken att med avskaffandet av tvångsuppfostran

förbinda en höjning av straffmyndighetsåldern eller en utsträckning av ungdomsfängelsestraffets tillämpning även till åldersklasser under 18 år. I utlåtandet har beredningen härom anfört följande.

I likhet med skyddshemsutredningen har beredningen varken funnit frågan om straffmyndighetsålderns höjande i detta sammanhang böra upptagas eller ansett lämpligt föreslå en utvidgning av ungdomsfängelsestraffets tillämplighet till ungdom under 18 år. Den förra frågan är enligt beredningens mening av alltför stor principiell betydelse för att lämpligen kunna utbrytas ur den allmänna revision av straff- och skyddssystemet som anförts beredningen. Mot en utvidgning av ungdomsfängelsestraffets tillämpning till ungdom under 18 år kan anföras dels enahanda skäl, dels ock att en dylik utvidgning icke kan anses påkallad av tvångsuppfostringsinstitutets upphävande. Den skulle, såsom skyddshemsutredningen påpekat, innebära en kvarstående dubblering av uppfostringsmöjligheterna för dessa åldersklasser. Det skäl som skulle tala för utvidgningen vore att domstolarna utan tillgång till möjligheten att döma till tvångsuppfostran kunde befaras komma att i större utsträckning än hittills döma ungdom under 18 år till tidsbestämt fängelse. Efter domstolarnas snabba anpassning till den nya lagstiftningen om villkorlig dom i förening med särskilda föreskrifter synes ingen farhåga behöva hysas för en utveckling i nämnda riktning. Beredningen finner därför icke erforderligt föreslå några särskilda föreskrifter till förebyggande av att domstolarna i oträngt mål döma personer under 18 år till frihetsstraff. Däremot bör lämpligen rättsskipningen i mål mot underåriga centralt kontrolleras — justitiekanslerns medverkan torde i detta avseende kunna påräknas, likaväl som när fråga gällt tillämpningen av åtalseftergiften — så att en eventuell tendens till ökad användning av frihetsstraff mötes med överklaganden i högre rätt. Beredningen förutsätter, att när socialstyrelsen icke längre kan överföra mera elakartade fall till tvångsuppfostringsanstalt, det kommer att finnas någon särskild ungdomsvårdsskola för dessa med den strängare regim som kan finnas erforderlig och dit sådana fall kunna hänvisas som skulle ha ifrågakommit till tvångsuppfostran.

I enlighet med vad nu anförts har strafflagberedningen ansett, att dess uppgift inskränkte sig till en lagteknisk utformning av upphävandet snarast möjligt av domstolarnas möjlighet att döma till tvångsuppfostran. Den lämpliga tidpunkten härför har synts beredningen vara den 1 juli 1947. Beredningen har i enlighet härmed föreslagit, att förutom 5 kap. 3 § strafflagen jämväl 1, 2, 3, 15 och 21 §§ i lagen om tvångsuppfostran skola upphöra att gälla från och med den 1 juli 1947. Övriga lagrum i sistnämnda lag behöfve äga bestånd så länge det ännu finnes några till tvångsuppfostran dömda som icke slutligt utskrivits. Och även därefter borde några få bestämmelser i lagen, vilka ägde tillämpning med avseende å slutligt utskrivna, äga giltighet. I enlighet med dessa riktlinjer har beredningen utarbetat utkast till lag angående upphävande av 5 kap. 3 § strafflagen samt lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran. Tvångsuppfostringslagens upphävande har medfört behov av vissa redaktionella ändringar i barnavårdslagen. Även härom har beredningen framlagt förslag.

Beträffande den närmare innebörden av det utav beredningen framlagda lagutkastet avseende upphävande av tvångsuppfostringslagen må följande anmärkas. I 1 § av utkastet har intagits det av

beredningen föreslagna stadgandet därom, att 5 kap. 3 § strafflagen samt 1, 2, 3, 15 och 21 §§ lagen om tvångsuppfostran skola upphöra att gälla från och med den 1 juli 1947. I en andra punkt utsäges, att sistnämnda lag i övrigt skall upphöra att gälla den dag Konungen förordnar.

Under 2 § ha upptagits stadganden, vilka avse att reglera de förhållanden som uppkomma då tvångsuppfostringsanstalterna å Bona och Viebäck nedläggas. Beredningen — som räknat med att dessa anstalter skulle kunna avvecklas, Bonaanstalten till omkring den 1 januari 1948 och anstalten å Viebäck redan till den 1 juli 1947 — har framhållit, att när anstalterna nedlades ett antal till tvångsuppfostran dömda komme att kvarstå vilka dels utskrivits på prov dels enligt 8 § i lagen överförts till fostran och utbildning utom anstalten, främst till ungdomsvårdsskolor, ävensom möjligen ytterligare ett mindre antal elever som ännu icke utplacerats. Beredningen har ansett två möjligheter kunna tänkas beträffande dessa elevers behandling: antingen att de genom en övergångsbestämmelse förklarades skola omhändertagas för skyddsuppfostran eller att förordnandet om deras tvångsuppfostran förklarades skola verkställas i ungdomsvårdsskola. Beredningen har funnit det senare alternativet såväl ändamålsenligare som lagtekniskt enklare att genomföra. Detta innebure dels att på prov utskrivna som behövde återtagas komme att intagas i någon ungdomsvårdsskola, dels att det lilla antal elever som tilläventyrs kunde återstå vid Bonaanstaltens nedläggande utplacerades i ungdomsvårdsskolor. Beredningen har funnit antagligt, att detta antal skulle kunna nedbringas till ett minimum ej blott genom provutskrivningar utan även genom successiv tillämpning under senare halvåret 1947 av 8 § i tvångsuppfostringslagen. I lagen om upphävande av denna lag syntes emellertid icke behöva fixeras någon tid, från vilken tvångsuppfostran skulle verkställas i ungdomsvårdsskola, utan det syntes kunna överlämnas åt Kungl. Maj:t att bestämma detta med hänsyn till vad som visade sig lämpligt beträffande Bonaanstaltens övertagande för annat ändamål. I enlighet härmed har beredningen i 2 § första stycket i utkastet till lag om upphävande av tvångsuppfostringslagen upptagit en föreskrift av innebörd, att från och med den dag Konungen bestämmer skall förordnande om tvångsuppfostran verkställas i skola tillhörande barna- och ungdomsvården. Enligt beredningens förslag skall därefter vad i tvångsuppfostringslagen är stadgat om styrelsen för allmän uppfostringsanstalt äga motsvarande tillämpning på styrelsen för skolan. Föreskrift härom har i utkastet intagits i andra stycket av 2 §.

Beredningen har icke funnit erforderligt att föreslå några bestämmelser angående återintagning av på prov utskrivna (eller från tvångsuppfostringsanstalt avvikna) efter den 1 juli 1947. Beträffande huru med dessa skall förfaras anför beredningen följande.

Så länge tvångsuppfostringsanstalt består, återintages provutskrivna i sin gamla anstalt, styrelsen för denna obetaget att enligt 8 § hos socialstyrelsen göra framställning att han i stället må intagas i ungdomsvårdsskola. I sådan skola synes han lämpligen böra intagas när tiden för vederbörandes slutliga utskrivning infaller efter den dag då anstalten skall vara avvecklad. Efter dag, från vilken Konungen bestämt att förordnande om tvångsuppfostran

skall verkställas i ungdomsvårdsskola, skall på prov utskriven i förekommande fall återintagas i dylik skola. För varje elev — å tvångsuppfostringsanstalt intagen eller därifrån på prov utskriven — vilken vid anstaltens upphörande enligt 2 § första stycket skall överföras till ungdomsvårdsskola, bör sådan skola bestämmas av socialstyrelsen. Allt vad nu sagts torde utan vidare följa av den föreslagna lagtexten. I den mån andra övergångsbestämmelser skulle erfordras än de av beredningen föreslagna, äger Kungl. Maj:t enligt 22 § tvångsuppfostringslagen meddela sådana, så länge något förordnande om tvångsuppfostran återstår att verkställa.

Beredningen framhåller, att varje tillämpning av tvångsuppfostringslagens vårdbestämmelser tydligen upphörde, när alla till tvångsuppfostran dömda slutligt utskrivits. I och för sig skulle något behov icke föreligga att formellt upphäva dessa. Lagen skulle vid angivna tidpunkt ha kunnat utan vidare utmönstras ur lageditionen, om icke några bestämmelser kvarstått att tillämpa med avseende å personer som en gång varit dömda till tvångsuppfostran. Beredningen åsyftar här stadgandena i 14 §, 17 a § och 20 § tvångsuppfostringslagen.

I 14 § återfinnes det tidigare omnämnda stadgandet därom, att åtal må efter överåklagares prövning eftergivnas för brott som någon till tvångsuppfostran dömd begått före slutlig utskrivning. Beredningen har framhållit, att denna bestämmelse ägde sin tillämpning, även om sådant brott upptäcktes först efter den slutliga utskrivningen. Den måste därför äga bestånd även efter det att alla till tvångsuppfostran dömda slutligt utskrivits.

I 17 a § har domstol tillagts rätt att förordna, att verkställd tvångsuppfostran skall avse jämväl brott som den som slutligt utskrivits från anstalten begått före utskrivningen på prov eller, om sådan utskrivning ej föregått, före den slutliga utskrivningen. Beredningen framhåller i detta sammanhang, att den reella innebörden av denna bestämmelse vore att domstolen med hänsyn till den verkställda tvångsuppfostran ägde förklara att det nyupptäckta brottet ej skulle föranleda ansvar; skadestånd skulle tydligen kunna ådömas. Beredningen påpekar vidare, att medan åklagaren enligt 14 § hade befogenhet att eftergiva åtal beträffande varje nyupptäckt brott begånget före den slutliga utskrivningen, alltså även brott begånget efter utskrivning på prov, domstols befogenhet enligt 17 a § att eftergiva påföljd icke omfattade brott begånget under provutskrivning. Även bestämmelsen i 17 a § borde gälla efter det att lagens vårdbestämmelser icke längre kunde tillämpas.

Vad till sist angår 20 § innehåller detta lagrum, att vad enligt lag eller författning finnes stadgat angående särskild verkan därav att någon dömes till fängelse skall äga motsvarande tillämpning, där någon dömes till tvångsuppfostran. Beredningen har såsom exempel härfå från motiven för lagrummet anført 16 kap. 3 § strafflagen, enligt vilket stadgande straffet för falskt åtal eller falsk angivelse göres beroende av vilket straff åtalet eller angivelsen föranlett.

Beträffande de tre nu angivna paragraferna, vilka sålunda alltjämt måste äga bestånd, har beredningen funnit mest ändamålsenligt att de bleve återgivna i lagen om tvångsuppfostringslagens upphävande såsom alltjämt fort-

bestående. Enligt beredningens mening borde 17 a § därvid dels undergå den redaktionella jämkning, att domstolen berättigades förklara det nyupptäckta brottet ej föranleda ansvar, dels förenklas så, att domstolens rätt att eftergiva påföljd för brottet omfattade samma fall som överåklagares rätt att eftergiva åtal. De tre bestämmelserna ha i beredningens lagutkast upptagits under särskilda punkter i 3 §.

Beredningen uttalar, att genom den av beredningen sålunda förordade anordningen möjliggjordes att alla de paragrafer i tvångsuppfostringslagen vilka ej upphävts från den 1 juli 1947 kunde på en gång sättas ur kraft den dag Konungen bestämde. Förslag härom har, på sätt förut nämnts, i utkastet upptagits såsom andra punkt i 1 §. Beredningen framhåller vidare, att Konungens ifrågavarande förordnande borde meddelas så snart från socialstyrelsen inhämtats att alla till tvångsuppfostran dömda slutligt utskrivits från ungdomsvårdsskola.

Beträffande de ändringar i barnavårdslagen som strafflagberedningen funnit behövliga har beredningen anfört följande.

Utkastet till ändringar i barnavårdslagen utmönstrar ur lagen alla bestämmelser om allmän uppfostringsanstalt. Vissa av dessa innebära att för skyddsuppfostran omländertagen i vissa fall må intagas i eller överflyttas till allmän uppfostringsanstalt. Denna grupp av bestämmelser bör tydligen icke vidare tillämpas när domstol icke längre äger döma till intagande i sådan anstalt. En annan grupp reglerar behandlingen av dem som med stöd av nyssnämnda bestämmelser intagits i eller överflyttats till allmän uppfostringsanstalt. Denna senare grupp bestämmelser kan icke upphöra att gälla så länge de enligt barnavårdslagen i uppfostringsanstalt intagna ännu äro kvar i sådan anstalt. Att meddela föreskrift om att vissa paragrafer skola ändras från och med den 1 juli 1947 och andra från annan dag som Konungen bestämmer bleve onödigt invecklat. Enligt utkastet skall därför Konungen bestämma om tidpunkten för samtliga ändringars ikraftträdande, men har i övergångsbestämmelserna införts ett allmänt stadgande att för skyddsuppfostran omhändertagen från och med den 1 juli 1947 icke vidare må intagas i eller överflyttas till allmän uppfostringsanstalt. Härutöver synes beträffande de föreslagna ändringarna ej behöva göras annat påpekande än att efter strykande i 35 § 1 mom. av möjligheten att insätta person som avses i 22 § d) i allmän uppfostringsanstalt paragrafen i övrigt ej kan kvarstå oförändrad utan måste redaktionellt jämkas samt att tillägget till 48 § första stycket b) innebär en tillämpning av 26 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse samt 19 § lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Enligt det av beredningen föreslagna tillägget till 48 § första stycket b) skulle vad där är stadgat om verkan av fängelse eller straffarbete även gälla vid verkställighet av domstols dom å ungdomsfängelse eller förvaring.

Strafflagberedningen framhåller, att det i ett flertal andra lagar och författningar förekomme bestämmelser som på ett eller annat sätt stode i samband med institutet tvångsuppfostran. Såsom exempel på sådana lagrum har beredningen nämnt 30 kap. 10 § rättegångsbalken, 1 och 5 §§ lagen den 17 oktober 1900 om straffregister, 18 § sinnessjuklagen den 19 september 1929, 12 § lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att

utbekomma allmänna handlingar, 3 och 6 §§ lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, 3 och 15 §§ lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom, 2 och 4 §§ lagen den 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål, 2 § lagen den 22 juni 1939 med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig, 8 § lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga, 3 § lagen den 13 april 1945 om ersättning i vissa fall åt oskyldigt häktade eller dömda m. fl. och 31 § lagen den 15 juni 1945 om utlännings rätt att här i riket vistas. I fråga om de allra flesta av de uppräknade lagrummen vore, enligt vad beredningen uttalat, avskaffandet av tvångsuppfostran endast av redaktionellt intresse. I några av lagrummen förekommande bestämmelser med avseende å tvångsuppfostran komme emellertid efter tvångsuppfostrans avskaffande alltjämt att under längre eller kortare tid äga en saklig innebörd. Exempel härför utgjorde de angivna paragraferna i lagen om straffregister, sinnessjuklagen och lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar ävensom 3 § lagen om villkorlig dom. Beredningen hade, fränsett barnavårdslagen, icke ansett de av tvångsuppfostrans avskaffande föranledda jämkningarna i lagar och författningar utöver dem som direkt behandlade institutet vara av sådan betydelse, att omarbetning av lagtexten erfordrades.

Yttrandena.

Utlåtanden över strafflagberedningens förslag ha efter remiss avgivits av justitiekanslersämbetet, rikets hovrätter, fångvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings samt Göteborgs och Bohus län, styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona samt ungdomsvårdskommittén.

Överståthållarämbetet har jämväl överlämnat yttranden av polismästaren och förste stadsfiskalen i Stockholm, av vilka den förstnämnde i sin tur bifogat infordrat yttrande av kriminalpolisintendenten i Stockholm. Länsstyrelserna i Jönköpings samt Göteborgs och Bohus län ha vardera bifogat yttrande av landsfogden i länet, varjämte av länsstyrelsen i Jönköpings län överlämnats yttranden av statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent i Växjö och länets barnavårdsförbund.

Tillfälle att avgiva yttrande över förslaget har även beretts barnavårdsnämnderna i Stockholm, Norrköping, Malmö och Göteborg, föreningarna Sveriges häradshövdingar, Sveriges stadsdomare, Sveriges landsfogdar, Sveriges landsfiskaler och Sveriges stadsfiskaler, Sveriges advokatsamfund, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet samt svenska diakonissällskapet. Från samtliga ha yttranden inkommit.

I samtliga remissyttranden har förslaget i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Enligt den uppfattning som uttalats av *Svea hovrätt* vore nedgången av antalet till tvångsuppfostran dömda så väsentlig, att det icke syntes ändamålsenligt att för det fåtal varom fråga vore

bibehålla tvångsuppfostringsinstitutet, om syftet med tvångsuppfostran kunde tillgodoses på annat sätt. Strafflagberedningen hade uttalat, att skyddsuppfostran med hänsyn till dess differentiering av klientelet möjliggjorde rationellare vård än tvångsuppfostran. På grund därav och med hänsyn till att principerna för skyddsuppfostran utövades av statliga organ syntes det hovrätten, som om det med tvångsuppfostran avsedda syftet skulle kunna tillgodoses med skyddsuppfostran. *Socialstyrelsen* har erinrat, att styrelsen i yttrande över skyddshemsutredningens promemoria av den 26 februari 1944 rörande frågan om åstadkommande av utvidgad samverkan mellan organen för tvångsuppfostran och skyddsuppfostran anförde att den ansåge det vara principiellt riktigt att avskaffa tvångsuppfostringslagen men att detta borde ske i samband med en höjning av straffmyndighetsåldern till 18 år. På grund av utvecklingen på det kriminalpolitiska området ansåge sig styrelsen numera böra såtillvida frångå detta uttalande, att styrelsen nu funne skäl föreligga för tvångsuppfostringsinstitutets avskaffande från den 1 juli 1947, ehuru någon ändring av straffmyndighetsåldern icke samtidigt företogs. *Kriminalpolisintendenten i Stockholm* har framhållit, att valet av åtgärder mot den ungdom som blivit förvunnen till brott uppenbarligen vore av synnerlig betydelse för ett effektivt och framgångsrikt bekämpande av ungdomsbrottsligheten i hela dess utsträckning. Utsikterna för de unga brottslingarnas tillrättaförande vore till stor del beroende av den utformning som samhällets åtgärder i fostrande syfte erhöles. Strafflagberedningens förslag förefölle att utgöra ett steg i rätt riktning mot underlättande av den vilsekomna ungdomens anpassning efter samhällsordningens krav. Kriminalpolisintendenten ville i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på den ligabildning som numera i stor utsträckning förekomme framför allt i de större städerna. Denna ligabildning hade ofta haft sitt ursprung i sådana skadliga kontakter som anstaltsvistelse i och för sig erbjöde. Samhället kunde befrias från de många ungdomsligorna endast på det sättet, att de unga brottslingarna i största möjliga utsträckning överlämnades till enskilda för vård och tillsyn. Enligt *ungdomsvårdskommittén* vore det uppenbart, att den behandlingsform som de allmänna uppfostringsanstalterna erbjudit ur väsentliga synpunkter icke kunde uppfylla tidens krav. I synnerhet gällde detta om Bonaanstalten, vars nedläggande måste hälsas med särskild tillfredsställelse.

Barnavårdsnämnden i Stockholm har påpekat, att det för närvarande många gånger kunde bero på ren tillfällighet, om tvångsuppfostran eller åtgärd genom barnavårdsnämnd komme till stånd, beroende på om anmälan om begången förseelse gjordes till polismyndighet eller till barnavårdsnämnd. Nämnden hade som regel icke hos åklagarmyndighet anmält brott, begångna av ungdomar. På grund därav hade faktiskt formerna för omhändertagandet i stället för beskaffenheten av det omhändertagna klientelet blivit avgörande för dess placering. Även *barnavårdsnämnden i Norrköping* har ansett, att tvångsuppfostringsinstitutet blivit överflödigt genom den utveckling som ägt rum inom området för verkställighet av skyddsuppfostran. Förekomsten av både tvångsuppfostran och skyddsuppfostran hade också kunnat medföra olika behandling av likartade fall, vilket givetvis ej vore förenligt med kraven

på en rättvis och enhetlig samhällsreaktion inför vanartsyttringar hos ungdom. Liknande uttalande har gjorts av *barnavårdsnämnden i Malmö*. Förslaget har av *föreningen Sveriges stadsdomare* hälsats med tillfredsställelse, därvid framhållits att tvångsuppfostran — särskilt ur synpunkten av den bristande möjligheten till differentiering av klientelet — otvivelaktigt vore underlägsen de vårdformer som rymdes inom gällande barnavårdslagstiftning. *Svenska diakonissällskapet* — som beträffande tvångsuppfostringsinstitutet såsom arbetsform uttalat, att det visat sig erbjuda goda möjligheter att fostra de unga till goda samhällsmedborgare — har uppgivit, att sällskapets erfarenheter från *Viebackshemmen*, där i skilda anläggningar även flickor som ådömts ungdomsfängelse eller omhändertagits för skyddsuppfostran varit eller vore intagna, syntes giva stöd för åsikten, att klientelet inom de olika kategorierna borde bedömas och sorteras från i stort sett enahanda utgångspunkter. Det syntes sällskapet riktigt, att behandlingsformen icke gjordes beroende av den yttre anledningen till omhändertagandet utan av mottagligheten för uppfostran. Att själva namnet tvångsuppfostran försvunne syntes därjämte vara en angelägenhet av stor pedagogisk vikt.

I det yttrande som avgivits av *ungdomsvårdskommittén* har berörts frågan huruvida ungdomsvårdens organisation kunde antagas i stånd att fylla de arbetsuppgifter som komme att åvila den efter den ifrågasatta reformen. Att de ungdomar som tidigare ådömts tvångsuppfostran i stället komme att hänvisas till omhändertagande i skola tillhörande barna- och ungdomsvården måste enligt kommittén utan tvivel aktualisera frågan, huruvida ungdomsvårdsskolorna vore rustade att giva den hjälp till återinpassning i samhället som dessa särskilt svårbehandlade ungdomar vore i behov av. Detta gällde såväl själva anstaltsvården som den eftervårdande verksamheten. Beträffande anstaltsvården ville kommittén starkt betona nödvändigheten av psykologisk skolning av personalen, framförallt i de ledande befattningarna. Rörande eftervården ansåge kommittén synnerligen behöfligt att den utbyggdes med flera konsulenter. Även *Jönköpings läns barnavårdsförbund* har ansett sig böra påpeka det ökade ansvar som kommit att åvila barnavårdsnämnderna i och med att de i allt flera fall blivit det verkställande organet för att tillrättaföra unga människor som råkat på avvägar. Det kunde ifrågasättas, om nämnder med ringa erfarenhet eller mindre ömdömesförmåga vore vuxna denna uppgift med alla dess ömtåliga faser av omhändertagande, övervakning vid villkorlig utskrivning och andra variationer av uppdraget.

I åtskilliga utlåtanden har understrukits strafflagberedningens uttalande därom, att när socialstyrelsen icke längre kunde överföra mera elakartade fall till tvångsuppfostringsanstalt det måste finnas någon särskild ungdomsvårdsskola med strängare regim dit sådana fall kunde hänvisas som skulle ha ifrågakommit till tvångsuppfostran. *Överståthållarämbetet* har i denna fråga hänvisat till de uttalanden som gjorts av *polismästaren* och *förste stadsfiskalen i Stockholm*. Den sistnämnde har i sitt yttrande gjort gällande, att tillskapandet av en dylik speciell form av ung-

domsvårdsskolor utgjorde en nödvändig förutsättning för upphävandet av lagen om tvångsuppfostran. I yttrandet anföres härom vidare följande.

Erfarenheten har visat, att den numera förefintliga och av domstol ofta anlitade utvägen att ådöma villkorlig dom och i samråd med barnavårdsnämnden överlämna åt nämnden att vidtaga åtgärd för den dömdes omhändertagande för skyddsuppfostran icke alltid erbjuder tillräckliga möjligheter för tillrättaförande av vissa mera svårbehandlade fall av minderåriga kriminella. Det har sålunda i Stockholm under det sist förflutna halvåret i åtminstone nio fall inträffat, att ungdom i åldern 15—18 år, vilken i samband med erhållen villkorlig dom intagits å skola tillhörande barna- eller ungdomsvården, före 18-årsålderns uppnående begått nya brott av relativt allvarlig beskaffenhet, huvudsakligen tillgrepp av motorfordon och ofta i förening med andra stölder. Dessa brott ha antingen begåtts efter det vederbörande på prov utskrivits från anstalten eller medan han alltjämt vistades där eller i samband med rymning därifrån. — — —

Vid den av polismyndigheten bedrivna förundersökningen rörande ifrågakomna eller liknande återfallsbrott har ej sällan framkommit, att den minderårige varit väl medveten om domstolarnas obenägenhet att trots återfallet ådöma strängare påföljd än villkorlig dom, och det har då och då förekommit, att den minderårige under förhören givit uttryck åt den uppfattningen, att han ej riskerade mera än att återigen få villkorlig dom och bli återintagen på skyddsanstalten. Det anförda torde klart visa, att i dessa fall kombinationen villkorlig dom plus intagning på skyddsanstalt i sin nuvarande form icke utgör ett tillräckligt korrektiv utan att såväl individual- som generalpreventiva hänsyn kräva tillgång till en anstaltsvård i strängare former än dem, som för närvarande tillämpas vid barna- och ungdomsvårdsskolorna.

Vad nu anförts angående minderåriga, som intagits å tvångsuppfostringsanstalt på grund av domstols förordnande, torde i stort sett äga motsvarande tillämpning även beträffande ungdomar, som utan dylikt förordnande med stöd av gällande barnavårdslag överförts dit.

Polismästaren i Stockholm har i sitt yttrande anlagt liknande synpunkter och därjämte framhållit, att en anstalt med strängare regim, dit sämre eller oförbätterliga element kunde överföras, syntes nödvändig även för att eliminera riskerna för dåligt inflytande å de bättre eller mera lättpåverkade i skyddshemmen. *Barnavårdsnämnden i Stockholm*, som likaledes understrukt strafflagberedningens uttalande om särskild ungdomsvårdsskola med strängare regim, har i detta sammanhang ansett böra framhållas, att möjligheter för närvarande i stort sett saknades att meddela verkligt allsidig psykoterapi å ungdomsvårdsskolorna. Oavsett om det föreliggande förslaget genomfördes, borde möjlighet till sådan behandling åstadkommas.

Vikten av att särskild ungdomsvårdsskola med strängare regim funnes att tillgå har framhållits även i de utlåtanden som avgivits av *Svea hovrätt*, *länsstyrelsen* samt *landsfogden i Göteborgs och Bohus län* ävensom *barnavårdsnämnderna i Norrköping* och *Malmö*. *Föreningen Sveriges landsfiskaler* har fört på tal de talrika fall av rymningar i förening med återfall i brott som brukade förekomma bland eleverna i ungdomsvårdsskolorna. Föreningen ifrågasatte, om det icke borde tagas under övertvägande att, utan frångående

av de principer i huvudsak efter vilka elevernas fostran bedrevs vid skolorna, vidtagna åtgärder för att eliminera dessa olägenheter.

Den av strafflagberedningen förordade centrala kontrollen av rättsskipningen i mål mot underåriga, så att en eventuell tendens till ökad användning av frihetsstraff kunde mötas med överklaganden i högre rätt, har blivit föremål för diskussion i några yttranden. *Justitiekanslersämbetet* har visserligen ansett, att den hittillsvarande utvecklingen av praxis, som utmärktes av att villkorlig dom i stor utsträckning användes å unga brottslingar, närmast talade för att något behov av en sådan kontroll icke förefunnnes. Då det emellertid icke kunde uteslutas, att en kontroll i enskilda fall kunde vara till gagn, ville ämbetet för sin del ansluta sig till vad beredningen i detta avseende föreslagit. Beträffande det sätt på vilket kontrollen borde anordnas har ämbetet anfört följande.

Överåklagarna eller de distriktsåklagare som enligt Kungl. Maj:ts brev den 15 juni 1944 nr 334 ha att pröva, huruvida nu ifrågavarande underåriga skola åtalas, torde böra till justitiekanslersämbetet — om ett riksåklagarämbete inrättas, till detta — anmäla alla de fall då underårig ådömts ovillkorligt frihetsstraff och därvid meddela, om utslaget kommer att överklagas. Ämbetet anser sig emellertid icke böra underlåta att framhålla, att vissa komplikationer kunna uppkomma i sådana fall, då allmän åklagare i högre rätt yrkar villkorlig dom i förening med skyddsuppfostran i stället för det ovillkorligt ådömda straffet. Om den tilltalade efter nöjdförklaring börjat avtjäna det honom ådömda straffet och högre rätt bifaller åklagarens yrkande om villkorlig dom i förening med skyddsuppfostran, synes den tilltalade få undergå såväl det ådömda frihetsstraffet till viss del som behandling i ungdomsvårdsskola. Detta synes mindre tillfredsställande men torde icke med nuvarande lagstiftning kunna undvikas. Påpekas bör också, att den tilltalade i dylika fall ej sällan skulle anse en ändring icke till sin förmån utan till sin nackdel.

Ej heller *Svea hovrätt* har ansett någon erinran vara att göra mot en central kontroll av rättsskipningen i mål mot underåriga.

Häradshövdingföreningen har däremot betecknat en sådan kontroll såsom principielt oriktig. Föreningen instämmer i beredningens uttalande, att någon fara icke torde föreligga för att domstolarna, då tillgång till möjligheten att döma till tvångsuppfostran upphört, skulle komma att i större utsträckning än dittills döma ungdom under 18 år till tidsbestämt fängelse; och det vore enligt föreningens förmenande säkerligen även riktigt, att några särskilda föreskrifter till förebyggande av att domstolarna i oträngt mål skulle tillgripa denna utväg icke erfordrades. Vad beredningen anfört rörande behovet av central kontroll över rättsskipningen syntes emellertid visa, att beredningen trots allt befarade att domstolarnas tillämpning av hithörande lagstiftning ej komme att giva tillfredsställande resultat, en farhåga som knappast kunde förklaras på annat sätt än att beredningen vore tveksam antingen om den föreslagna lagstiftningens tillräcklighet eller om domstolarnas kompetens. I båda fallen syntes dock andra åtgärder böra tillgripas än den av beredningen föreslagna extraordinära kontrollen. Det förut vid ett par tillfällen i samband med ny lagstiftning anlidade förfarandet att genom för-

valtningsmyndigheternas ingripande söka påverka domstolarnas tillämpning av gällande lag måste anses principiellt oriktigt och från synpunkten av rättsskipningens oberoende betänkligt. Rättsskipningen skulle och borde stödja sig allenast på gällande lag och dess grunder och icke på i förvaltningsväg öppet eller under hand givna direktiv. Det vore enligt föreningens mening klart att, så länge lagstifningen vore tillfredsställande, den kontroll över dess tillämpning som grundlagen och gällande rättsordning erbjöde vore tillfyllest och i varje fall icke borde kompletteras på sätt här ifrågasatts. Med instämmande i ett av *landsfogden i Göteborgs och Bohus län* gjort uttalande har *länsstyrelsen i länet* ansett särskilda föreskrifter för rättstillämpningen vara att föredraga framför kontrollåtgärder av den art stafflagberedningen avsett.

I detta sammanhang kan nämnas att *Sveriges advokatsamfund*s styrelse förklarar sig icke förbise risken för att domstolarna, utan möjlighet att ådöma tvångsuppfostran, kunde komma att visa en viss benägenhet att oftare än nu skedde döma brottslingar under 18 år till tidsbestämt frihetsstraff. I förhoppning att de tydliga uttalanden som förelåge i motiven till lagstifningen skulle beaktas av domstolarna ansåge styrelsen dock, att nyssnämnda risk icke borde tillmätas avgörande betydelse. Även från andra håll har under hänvisning till den alltmera humana uppfattningen om vården av unga brottslingar uttalats, att farhågor icke behövde hysas för någon tendens till ökad användning av frihetsstraff.

I flera yttranden har framhållits, att överlämnande till skyddsuppfostran förutsatte medverkan från såväl barnavårdsnämnd som länsstyrelse; där sådan medverkan icke kunde erhållas, vore frihetsstraff oundvikligt. *Svea hovrätt* har med tanke härför velat framhålla vikten av att de myndigheter, som handhade ungdomsvården, icke komme att handla så, att de till villkorlig dom med överlämnade till åtgärd för skyddsuppfostran dömda bleve underkastade lindrigare åtgärder än domstolarna tänkt sig. Detta skulle, anför hovrätten, kunna ske t. ex. därigenom att barnavårdsnämnd av någon anledning frånginge sitt före domen avgivna förslag om skyddsuppfostran eller på grund av att länsstyrelse vägrade fastställelse å beslut om skyddsuppfostran. I det enskilda fallet kunde ett sådant förhållande, om den dömde åsidosatte sin plikt att föra ett ordentligt liv, föranleda att den villkorliga domen förklarades förverkad, därvid domstolen — då möjlighet att döma till tvångsuppfostran ej längre förelåge — kunde bliva hänvisad till att döma till ovillkorligt frihetsstraff. Skulle sådana nu antydda avvikelser förekomma i någon större omfattning, kunde fara uppkomma för att anordningen med villkorlig dom jämte överlämnande till åtgärd för skyddsuppfostran råkade i vanrykte med åtföljande risk att domstolarna bleve föranlåtna döma till ovillkorligt frihetsstraff, ehuru uppfostringsåtgärd även enligt domstolarna vore mest ändamålsenligt, ävensom att frågan om återinförande av systemet med dömande direkt till uppfostringsåtgärd åter väcktes. Hovrätten ansåge icke att särskilt stor risk förelåge för att dessa farhågor skulle besannas utan funne det troligare att

så god samverkan mellan domstolarna och de ungdomsvårdande myndigheterna borde kunna uppnås, att nämnda avvikelser endast uppkomme i rena undantagsfall. Hovrätten hade emellertid ansett att uppmärksamheten borde vara riktad på denna fråga. Även *hovrätten över Skåne och Blekinge* har uppehållit sig vid denna fråga. Hovrätten framhåller sålunda, att i 8 § lagen om villkorlig dom såsom förutsättning för överlämnande till barnavårdsnämnd för skyddsuppfostran i samband med villkorlig dom angåves, bland annat, att barnavårdsnämnden i avgivet yttrande föreslagit sådan åtgärd. Hade så ej skett, vore domstolen nödsakad, även om domstolen själv skulle anse ett överlämnande till barnavårdsnämnden för skyddsuppfostran såsom ändamålsenligast, att antingen tillgripa urbota straff eller meddela villkorlig dom med eller utan föreskrift enligt 8 § i nämnda lag. Då domstolarna ofta måste anses besitta åtminstone lika stor möjlighet som barnavårdsnämnderna att avgöra den lämpligaste behandlingsformen, ville hovrätten ifrågasätta, huruvida icke åt domstolarna borde kunna inrymmas större handlingsfrihet med avseende å spörsmålet rörande omhändertagande för skyddsuppfostran. Enligt *stadsdomareföreningens* mening borde garantier skapas för att — vid överlämnande till barnavårdsnämnd för skyddsuppfostran — ett omhändertagande för sådan åtgärd verkligen komme till stånd. Det kunde inträffa, att vederbörande länsstyrelse funne sig icke kunna fastställa barnavårdsnämndens beslut om omhändertagande. I dylikt fall komme den kanske väsentliga grunden för en villkorlig dom att brista. Även av *barnavårdsnämnden i Stockholm* har framhållits, att samhällets reaktion kunde komma att helt utebliva för den händelse länsstyrelsen vägrade att fastställa barnavårdsnämnds beslut angående omhändertagande för skyddsuppfostran. I sådant fall, då domstol och barnavårdsnämnd träffat överenskommelse om omhändertagande för placering t. ex. i ungdomsvårdsskola, borde fastställelse av länsstyrelse icke erfordras. Barnavårdsnämnden framhåller vidare, att om domstol, som efter förslagets genomförande skulle sakna möjlighet att direkt döma till fostringsåtgärd, ej kunde träffa överenskommelse med barnavårdsnämnd, fall kunde uppstå då domstolen skulle bli nödsakad att utmäta straff eller kvalificerad villkorlig dom. Då avsikten med tvångsuppfostringslagens upphävande i dessa fall skulle komma att förfelas, syntes en komplettering av beredningens förslag på denna punkt vara behöflig. *Förste stadsfiskalen i Stockholm* anser, att ett upphävande av lagen om tvångsuppfostran ytterligare aktualiserade en reform som även ur andra synpunkter framstode såsom önskvärd, nämligen införande av rätt för domstol att i brottmål angående minderåriga omedelbart döma till skyddsuppfostran. Ett liknande uttalande har gjorts av *polismästaren i Stockholm*.

I flera utlåtanden har understrukits det angelägna i att undanröja de svårigheter att i full utsträckning anlita skyddsuppfostran som sammanhänge med kommunernas skyldighet att betala avgifter till barn- och ungdomsvårdsskolorna. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har sålunda ansett önskvärdt, att barnavårdsnämnderna befriades

från all avgiftsskyldighet för skyddsuppfostran. Skulle endast avgifterna för sådan fostran i ungdomsvårdsskola slopas men icke för övrig skyddsuppfostran, exempelvis i enskilt hem eller barnhem, kunde nämligen följden bli att barnavårdsnämnderna föranstaltade om intagande i ungdomsvårdsskola, ehuru omhändertagande i annan form i och för sig vore lämpligare. Uttalanden av liknande innebörd ha gjorts av *överståthållarämbetet, polismästaren och förste stadsfiskalen i Stockholm, Jönköpings läns barnavårdsförbund samt barnavårdsnämnderna i Stockholm, Norrköping och Malmö.*

I det yttrande som avgivits av *hovrätten över Skåne och Blekinge* har framhållits, att de materiella förutsättningarna för tvångsuppfostran och villkorlig dom icke vore desamma. I sådant hänseende har hovrätten anfört följande.

Enligt lagen om tvångsuppfostran gäller, att sådan fostran kan ifrågakomma, där brottets beskaffenhet samt den brottsliges personliga utveckling, vandel och levnadsomständigheter i övrigt giva skälig anledning antaga, att han är i behov av och mottaglig för sådan fostran och utbildning som avses med tvångsuppfostran, samt med hänsyn till sålunda och eljest föreliggande förhållanden tvångsuppfostran finnes lämpligare än straff. I 1 § lagen om villkorlig dom stadgas, att domstol kan meddela sådan dom, då det med hänsyn särskilt till den brottsliges karaktär och personliga förhållanden i övrigt finnes skälig anledning antaga, att han utan att undergå straff skall avhålla sig från att ånyo begå brott. Villkorlig dom må ej brukas, då den brottslige finnes förskylla högre straff än straffarbete i ett år eller fängelse i två år. Möjligheten att ådöma tvångsuppfostran är ej på dylikt sätt begränsad. Av det anförda framgår sålunda, att de materiella förutsättningarna för tvångsuppfostran och villkorlig dom icke äro desamma. På grund därav synas domstolarna, sedan lagen om tvångsuppfostran trätt ur tillämpning, lagligen icke hava möjlighet att meddela villkorlig dom jämte överlämnande till barnavårdsnämnd för skyddsuppfostran i alla de fall, där tvångsuppfostran nu kan ådömas. Enligt beredningens förslag avses emellertid, att skyddsuppfostran — och då enkannerligen sådan, som innebär intagning i ungdomsvårdsskola — skall ersätta tvångsuppfostran. För vinnande av detta syfte är det enligt hovrättens mening nödvändigt att vidtaga ändring i lagen om villkorlig dom. Hovrätten föreslår därför, att i samma lag de materiella förutsättningarna för villkorlig dom givas sådant innehåll, att för personer under 18 år alltid, där ej 2 § lägger hinder i vägen därför, kan ifrågakomma villkorlig dom med skyddsuppfostran i sådana fall, där tvångsuppfostran nu må ådömas. Eljest är att befara, att domstolarna i vissa fall anse sig förhindrade att meddela villkorlig dom och i stället döma till frihetsstraff.

Även *föreningen Sveriges stadsdomare* har ifrågasatt, huruvida icke lagen om villkorlig dom beträffande förutsättningarna för sådan dom borde uppmjukas i vad det gällde villkorlig dom som förbindes med överlämnande till skyddsuppfostran.

Beträffande tidpunkten för en definitiv avveckling av anstalten å Bona har *socialstyrelsen* till en början erinrat, att styrelsen i utlåtande den 13 november 1946 över styrelsens för Bonaanstalten förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1947/48 uppgivit, att ungdomsvårdsskolorna under nämnda budgetår skulle — utan nybyggnad för skolornas del — under förutsättning att skolornas eftervård utvecklades program-

enligt kunna mottaga dels de nya fall, som under denna tid dömts till tvångsuppfostran, dels ock sådana från Bona villkorligt utskrivna elever, som på grund av misskötsamhet måste återtagas till förnyad anstaltsbehandling, samt att restklientelet från Bona skulle kunna mottagas från den 1 juli 1948. Socialstyrelsen hade vid tiden för nämnda utlåtande beräknat, att den tidigare beslutade tillbyggnaden av särskild isoleringsavdelning samt öppen paviljong vid Långanässkolan, som torde komma att mottaga huvudparten av ifrågavarande klientel, skulle kunna avslutas under våren 1947. Emellertid hade utbyggnadsarbetet på grund av kända förhållanden på byggnadsmarknaden så försenats, att det icke kunde beräknas bli färdigt förrän i slutet av år 1947. Styrelsen ville därför framhålla, att ungdomsvårdsskolornas resurser beträffande besvärligare klientel måste hårt pressas för att det under budgetåret 1947/48 skulle bli möjligt att mottaga ifrågavarande från Bona villkorligt utskrivna elever samt de nya fall, som skulle ha placerats på Bona, därest icke tvångsuppfostringsinstitutet avskaffats. Beträffande restklientelet funne styrelsen uteslutet att, såsom strafflagberedningen förutsatt, överföra detta till ungdomsvårdsskolorna redan omkring den 1 januari 1948. Först under sommaren 1948, då hela den övriga utbyggnaden av enskilda elevrum, verkstäder och personalbostäder vid Långanäs beräknades vara slutförd, kunde en successiv överföring av restklientelet från Bona äga rum. *Styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona* har med avseende å avvecklingen av anstalten erinrat om att styrelsen i sitt förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1947/48 funnit tiden intill den 1 juli 1948 vara behövlig för avvecklingen. Stora svårigheter skulle för styrelsens del möta för en tidigare omläggning av anstaltens verksamhet, ej minst i fråga om dispositionen av personal.

Beträffande avvecklingen av uppfostringsanstalten å Viebäck hade, enligt vad *socialstyrelsen* erfarit, elevantalet vid denna anstalt nedgått så, att huvudparten därav syntes kunna villkorligt utskrivas under sommaren 1947, dock troligen ej redan till den 1 juli. Det fåtal elever, som då måste anses vara i behov av fortsatt anstaltsvård, kunde utan svårighet överflyttas till lämpliga ungdomsvårdsskolor. *Styrelsen för svenska diakonissällskapet* har förklarar, att de å anstalten på Viebäck intagna eleverna — på sätt strafflagberedningen förutsatt — kunde utskrivas eller överföras till lämplig ungdomsvårdsskola redan den 1 juli 1947. Ej heller syntes hinder möta för att till skola av denna art hänvisa sådana efter undergången tvångsuppfostran villkorligt utskrivna, vilka efter att ha överträtt de för den villkorliga utskrivningen meddelade föreskrifterna ånyo måste omhändertagas. Styrelsen framhåller emellertid, att på grund av gällande avtal mellan justitiedepartementet och sällskapet om den allmänna uppfostringsanstalten på Viebäck en förutsättning för anstaltens upphörande redan den 1 juli 1947 vore att särskild överenskommelse därom kunde träffas i tillräckligt god tid före nämnda dag.

Med anledning av strafflagberedningens uttalande, att det antal elever som vid Bonaanstaltens nedläggande till äventyrs kunde återstå antagligen skulle

kunna nedbringas till ett minimum ej blott genom provutskrivningar utan även genom successiv tillämpning under senare halvåret 1947 av 8 § i tvångsuppfostringslagen, har *häradshövdingföreningen* förklarar sig förutsätta, att detta uttalande icke vore avsett att så tolkas, att dylika åtgärder skulle komma att vidtagas enbart i syfte att åstadkomma dylikt minimum utan hänsyn till om åtgärderna eljest kunde anses stå i överensstämmelse med vad nämnda lag och den meddelade domen rätteligen borde föranleda.

I fråga om de föreslagna bestämmelsernas närmare utformning innehålla remissvaren endast ett fåtal uttalanden. Med avseende å den av strafflagberedningen förordade överflyttningen av 17 a § i tvångsuppfostringslagen till övergångsreglerna har *justitiekanslersämbetet* ifrågasatt, om den därvid föreslagna redaktionella jämkningen borde komma till stånd nu i samband med lagens upphävande. Även *hovrätten för Övre Norrland* har ställt sig kritisk mot den ändrade formuleringen av 17 a § och i sådant hänseende yttrat.

Det synes ur såväl allmänpreventiv som specialpreventiv synpunkt icke alldeles betydelselöst, huruvida sedan ett brott begåtts domstolen, såsom nu enligt 17 a §, förordnar att den verkställda tvångsuppfostran »skall avse» jämväl det nya brottet eller, i enlighet med det föreslagna stadgandet, förklarar brottet »ej föranleda ansvar» med hänsyn till den verkställda tvångsuppfostran. Förfares på det senare sättet, kan hos såväl den brottslige som andra den uppfattningen inställa sig att det nya brottet ej påkallat någon som helst samhällelig reaktion. Så är dock knappast fallet, utan situationen torde vara den att man, trots det nya brottet, sätter sin lit till att den genomgångna tvångsuppfostran, som ju någon tid fortgått efter det att det nya brottet begicks, skall vara reaktion nog jämväl mot detta brott. Anledning synes sålunda knappast finnas att på denna punkt frångå lydelsen i 17 a §.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har avstyrkt den sakliga ändring som föreslagits och därvid erinrat om att 17 a § i lagen om tvångsuppfostran — vilken icke gällde brott som förövats efter utskrivning på prov men före slutlig utskrivning — i detta hänseende överensstämde med motsvarande bestämmelser i lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt och i lagen om ungdomsfängelse. Någon omständighet som motiv för att frångå lagens nuvarande ståndpunkt hade icke angivits av beredningen.

De föreslagna ändringarna i barnavårdslagen ha endast såtillvida givit anledning till anmärkning i remissyttrandena som *justitiekanslersämbetet* ifrågasatt, om det icke kunde vara ägnat att lätt leda till missförstånd att i ingressen till lagen om ändring i nämnda lag föreskriva, att däri angivna paragrafer skulle erhålla ändrad lydelse från och med dag Konungen bestämde, och att samtidigt förordna, att lagen skulle träda i kraft den 1 juli 1947.

Departementschefen.

Alltsedan det genom 1924 års barnavårdslagstiftning blev möjligt att för skyddsuppfostran omhändertaga vanartad ungdom i åldern mellan 15 och 18 år har i skilda sammanhang frågan om förhållandet mellan denna behand-

lingsform och institutet tvångsuppfostran upptagits till diskussion. Därvid har framhållits, att behandlingen på de allmänna uppfostringsanstalterna och på skyddshemmen företer stora likheter. I båda fallen gäller det att uppfostra och utbilda ungdom, som vid intagandet befinner sig i åldern mellan 15 och 18 år. Huruvida en pojke eller flicka, som förövat straffbara handlingar, blir föremål för åtal eller omhändertagen enligt barnavårdslagstiftningen beror ofta på en tillfällighet. Bland de ungdomar som bli föremål för åtgärder enligt barnavårdslagen är det icke få, som förövat brottsliga handlingar och beträffande vilka just dessa handlingar föranlett ingripande enligt barnavårdslagen. Å andra sidan ha de minderåriga lagöverträdare, som intagas å uppfostringsanstalt, i de flesta fall varit hemfallna åt ett oordentligt eller sedeslöst leverne; att denna vanart dessutom tagit sig uttryck i en brottslig gärning beror ofta på en slump. Någon väsentlig artskillnad kan alltså i allmänhet icke sägas föreligga mellan de elever som bli föremål för tvångsuppfostran och dem som bli omhändertagna enligt barnavårdslagstiftningen.

Sedan lång tid tillbaka har eftersträfvats att åstadkomma en närmare samverkan mellan organen för verkställighet av tvångsuppfostran och skyddsuppfostran samt att därigenom ernå en mera rationell fördelning av klientelet. Under senare tid har emellertid ifrågasatts, om icke tvångsuppfostringsinstitutet borde utmönstras ur det straffrättsliga systemet. Anledningen till att denna fråga aktualiserats har närmast varit den förskjutning i riktning mot en vidgad användning av barnavårdslagstiftningens behandlingsformer som inträtt i och med ikraftträdandet av lagen om eftergift av åtal mot vissa underåriga och den nya lagen om villkorlig dom. Enligt dessa lagar förutsättes nämligen att åtal ej skall väckas och straff ej ådömas, om det kan anses tillfyllest att den brottslige blir föremål för åtgärd från barnavårdsnämnds sida, främst skyddsuppfostran.

Med anledning av den starka nedgången i antalet till tvångsuppfostran dömda har frågan om den framtida användningen av uppfostringsanstalten å Bona varit föremål för utredning. På grundval av ett utav medicinalstyrelsen framlagt preliminärt förslag, enligt vilket anstalten skulle efter vissa om- och tillbyggnadsarbeten tagas i anspråk för den statliga sinnesslövärdens, har riksdagen för innevarande budgetår beviljat anslag till vissa ändringsarbeten. Sedan styrelsen för Bonaanstalten därefter framlagt förslag till plan för anstaltens avveckling som uppfostringsanstalt, har jag i årets statsverksproposition uttalat, att förslag om upphävande av lagen om tvångsuppfostran om möjligt borde underställas årets riksdag och att under alla förhållanden Bonaanstalten syntes, såsom styrelsen för anstalten föreslagit, böra nästa budgetår avvecklas såsom allmän uppfostringsanstalt. Jag nämnde även, att beträffande sättet för anstaltens avveckling olika utvägar kunde tänkas; en möjlighet skulle erbjuda sig, därest lagen om tvångsuppfostran kunde upphävas redan från och med den 1 juli 1947. Enligt min mening föreligga starka skäl för att förverkliga denna tanke. Strafflagberedningen har också i sitt förslag förordat en sådan linje.

Ett avskaffande av tvångsuppfostringsinstitutet bygger på förutsättningen att det klientel som är i behov av anstaltsvård i stället blir omhändertaget för skyddsuppfostran. Detta överensstämmer helt med de strävanden i reformarbetet på straffrättens område som kommit till synes i de nyssnämnda lagarna om villkorlig dom och om åtalseftergift, nämligen att, så långt det är möjligt, för de yngsta lagöverträdarnas del ersätta straff och straffrättsliga skyddsåtgärder med de behandlingsformer som stå till buds inom socialvården. Enighet torde råda därom, att organen för samhällets barnavård i regel äro de lämpligaste för omhändertagande av minderåriga brottslingar. Vidare är möjligheten till en ändamålsenlig differentiering av klientelet och därmed till en rationell vård större vid skyddsuppfostran än vid tvångsuppfostran. Inom ramen för barnavårdens organisation finnas också speciella anstalter för psykiskt abnorma elever. En stor förtjänst hos barnavårdslagens uppfostringssystem är ytterligare, att i princip anstaltsbehandling endast tillgripes när vård i frihet anses utesluten och att uppmärksamheten ständigt är inriktad på att, då möjlighet därtill föreligger, utbyta vård i anstalt mot lindrigare uppfostringsåtgärd. Det torde med hänsyn till det sagda icke längre föreligga något skäl att bibehålla tvångsuppfostringsinstitutet vid sidan av uppfostringsmetoderna enligt barnavårdslagen.

Till de riktlinjer som strafflagberedningen uppdragit för reformen kan jag helt ansluta mig. Då det är angeläget att avvecklingen av uppfostringsanstalten å Bona icke fördröjes, synes det lämpligt att, såsom beredningen föreslagit, avskaffa möjligheten att döma till tvångsuppfostran redan från och med den 1 juli 1947. I särskild lag bör sålunda förordnas, att 5 kap. 3 § strafflagen samt 1, 2, 3, 15 och 21 §§ lagen om tvångsuppfostran skola upphöra att gälla från och med nämnda dag. Övriga bestämmelser i sistnämnda lag ha avseende å behandlingen av de till tvångsuppfostran dömda; de böra därför gälla till dess samtliga elever blivit slutligt utskrivna. Det synes då böra ankomma på Kungl. Maj:t att förordna om dessa bestämmelsers upphörande. Såsom beredningen föreslagit, torde dock några få föreskrifter, vilka äga tillämpning å slutligt utskrivna, böra bibehållas i kraft även därefter. Föreskrifter i nu angivna hänseenden torde på sätt beredningen förordnat böra upptagas i den särskilda lagen om avskaffande av tvångsuppfostringsinstitutet.

Beträffande barna- och ungdomsvårdsorganisationens möjligheter att motaga tvångsuppfostringsklientelet har socialstyrelsen uppgivit, att tillämnade utbyggnadsarbeten vid Långanäs yrkesskola — vilken skola får antagas komma att mottaga huvudparten av det manliga klientel som skulle ha ifrågakommit till tvångsuppfostran — blivit försenade, varigenom ungdomsvårdsskolornas resurser beträffande besvärligare klientel måste bli hårt pressade för att det under budgetåret 1947/48 skulle bli möjligt att mottaga de elever som villkorligt utskrivits från Bona men på grund av misskötsamhet måste återtagas ävensom de nya fall som skulle ha placerats på Bona, om icke tvångsuppfostringsinstitutet avskaffats. Beträffande restklientelet å Bona har socialstyrelsen funnit det uteslutet att överföra detta därifrån förr-

än under sommaren 1948. Även styrelsen för Bonaanstalten har ansett tiden intill den 1 juli 1948 behövlig för anstaltens avveckling. Man torde därför vara nödsakad räkna med att Bonaanstalten måste bibehållas för sitt nuvarande ändamål till utgången av nästkommande budgetår. Däremot synes det bli möjligt att nedlägga uppfostringsanstalten å Viebäck tidigare. Det lär dock icke vara erforderligt att nu göra något bestämt uttalande i fråga om tidpunkten för anstalternas nedläggande, utan det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att med hänsyn till vad som visar sig lämpligast träffa avgörande härom.

I anledning av vad svenska diakonissällskapet anfört i denna fråga vill jag nämna, att det avtal som Kungl. Maj:t träffat med sällskapet rörande uppfostringsverksamheten på Viebäck gäller tills vidare intill utgången av andra budgetåret efter det, under vilket uppsägning ägt rum. Möjlighet torde givetvis föreligga att genom särskild överenskommelse med sällskapet bringa avtalet att upphöra före den sålunda bestämda tiden. I varje fall synes dock avtalet böra fortbestå under nästkommande budgetår. Jag utgår därvid ifrån att, i den mån ifrågavarande anstalt icke behöver under budgetåret utnyttjas för tvångsuppfostringsklientelet, hinder icke skall möta att taga den i anspråk för klientel tillhörande fångvården.

Vid nedläggandet av de nuvarande anstalterna kommer ett antal till tvångsuppfostran dömda att kvarstå, vilka dels utskrivits på prov, dels enligt 8 § i tvångsuppfostringslagen överförts till fostran och utbildning utom anstalten och dels ännu icke utplacerats. I likhet med strafflagberedningen finner jag det mest ändamålsenligt att med avseende å dylika elever föreskriva, att deras tvångsuppfostran skall verkställas i skola tillhörande barna- och ungdomsvården. Bestämmelser, varigenom åt Kungl. Maj:t överlämnas att förordna härom, torde på sätt beredningen föreslagit böra upptagas i lagen rörande tvångsuppfostringsinstitutets avskaffande.

Närmare föreskrifter angående återintagning av elever, vilka utskrivits på prov eller avvikit från uppfostringsanstalt efter den 1 juli 1947, torde såsom strafflagberedningen funnit icke vara erforderliga. Av de föreslagna bestämmelserna lär nämligen utan vidare följa att, så länge tvångsuppfostringsanstalt består, dylik elev återintages i sin gamla anstalt, styrelsen för denna obetaget att enligt 8 § i lagen om tvångsuppfostran hos socialstyrelsen göra framställning att han i stället må intagas i ungdomsvårdsskola. Efter den dag från vilken Kungl. Maj:t bestämt, att förordnande om tvångsuppfostran skall verkställas i ungdomsvårdsskola, skall givetvis på prov utskrivna elever i förekommande fall återintagas i dylik skola. För varje elev som vid anstaltens upphörande skall överföras till ungdomsvårdsskola bör, såsom beredningen anfört, sådan skola bestämmas av socialstyrelsen.

Åtskilliga remissinstanser ha i likhet med strafflagberedningen förutsatt, att det kommer att finnas någon särskild ungdomsvårdsskola för mera elakartade fall med den strängare regim som må finnas erforderlig och dit det klientel kan hänvisas som skulle ha ifrågakommit till tvångsuppfostran. Med anledning härav må nämnas, att den förut omtalade utbyggnaden av Långa-

näs yrkesskola torde medföra att ökade möjligheter erhållas till differentierad vård av det relativt svårskötta klientel, för vilket anstalten är avsedd, samt att jämväl i övrigt anordningarna vid anstalten bli bättre lämpade för detta klientels omhändertagande. Vad angår själva uppfostringsmetoderna synes det icke lämpligt att för någon viss yrkesskola föreskriva andra och strängare villkor än som enligt stadgan den 28 juni 1946 för ungdomsvårdsskolorna kunna ifrågakomma för behandlingen av de för skyddsuppfostran omhändertagna överhuvud.

Strafflagberedningen har icke ansett några farhågor behöva hysas för att ett avskaffande av tvångsuppfostran skulle leda till ökad användning av ovillkorligt frihetsstraff för unga brottslingar. Med hänsyftning på detta beredningens uttalande ha några remissinstanser påpekat, att överlämnande till skyddsuppfostran förutsatte medverkan från såväl barnavårdsnämnd som länsstyrelse; där sådan medverkan icke kunde erhållas, vore domstolen, då den förlorade möjligheten att förordna om tvångsuppfostran, nödsakad att antingen meddela villkorlig dom utan därtill ansluten skyddsuppfostran eller döma till tidsbestämt frihetsstraff. Det föreläge ej heller någon garanti för att ett i en villkorlig dom anvisat omhändertagande för skyddsuppfostran verkligen komme till stånd.

De betänkligheter som sålunda framförts mot att avskaffa tvångsuppfostran utan att samtidigt ändra barnavårdslagens regler om ordningen för omhändertagande för skyddsuppfostran aktualisera frågan om införande av rätt för domstolen att direkt förordna om sådan åtgärd. En dylik befogenhet skulle emellertid i realiteten innebära att en ny straffrättslig reaktionsform tillskapades. Med hänsyn härtill och då det uppdragits åt strafflagberedningen att vid det fortsatta reformarbetet verkställa en allmän översyn av det straffrättsliga reaktionssystemet i dess helhet, synes det icke lämpligt att i nu förevarande sammanhang vidtaga en lagstiftningsåtgärd av sådan beskaffenhet. Lösningen av spörsmålet om de yngsta brottslingarnas behandling är för övrigt ytterst beroende av hur straffbarhetsåldern bestämmes; även denna fråga är föremål för utredning inom strafflagberedningen.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om att de hinder för skyddsuppfostringsvägens anlitan i full utsträckning som legat i vissa ekonomiska hänsyn komma att bortfalla, därest i enlighet med uttalande av 1946 års riksdag de avgifter som barnavårdsnämnderna ha att erlagga till ungdomsvårdsskolorna för därstädes omhändertagna komma att slopas. Enligt vad jag erfarit har statsrådet Mossberg för avsikt att i anledning av riksdagens nämnda uttalande hemställa, att förslag förelägges årets riksdag om slopande av avgifterna för skyddsuppfostran.

Vad angår den fastställelseprövning av länsstyrelse som är föreskriven i barnavårdslagen har under behandlingen av strafflagberedningens förslag inom departementet övervägts att från denna prövning undantaga de fall, då domstol i samband med villkorlig dom överlämnat åt barnavårdsnämnden att vidtaga åtgärd för den dömdes omhändertagande för skyddsuppfostran. I sådant fall måste nämligen den garanti mot obehörigt omhändertagande

som länsstyrelsens fastställelseprövning är avsedd att utgöra anses överflödig. Då det emellertid torde kunna förutsättas, att länsstyrelse ej vägrar att fastställa sådant barnavårdsnämnds beslut om omhändertagande för skydds-
uppfostran, som grundar sig på domstols i samband med villkorlig dom meddelade anvisning, för såvitt icke nya avgörande skäl mot omhändertagandet tillkommit efter domen, har jag ej heller på denna punkt ansett ändring för närvarande böra ske i den ordning som gäller för skyddsuppfostringsinstituten.

Om det alltså enligt min mening på goda grunder bör kunna förutses att svårigheter icke skola möta att anlita skyddsuppfostringsinstituten i önskvärd utsträckning i samband med villkorlig dom, är det dock med hänsyn till de nyss berörda reglerna i barnavårdslagen icke uteslutet att ett omhändertagande för skyddsuppfostran som förutsatts i en villkorlig dom likväl av en eller annan anledning icke kommer till stånd. Skulle sålunda i något undantagsfall den dömde icke bli föremål för den uppfostringsåtgärd som domstolen tänkt sig och åsidosätter han sin plikt att föra ett ordentligt liv, står det enligt 12 § i lagen om villkorlig dom domstolen öppet att meddela särskilda föreskrifter för den dömde enligt 8 § eller eventuellt förklara den villkorliga domen förverkad.

Att märka är att ungdomsfängelse icke kan användas för det ifrågakommande klientelet. Givetvis måste sägas att, i valet mellan tidsbestämt frihetsstraff och ungdomsfängelse, den senare reaktionsformen i allmänhet är den lämpligare. Därest möjlighet infördes att använda ungdomsfängelse även för lagöverträdare i åldern mellan 15 och 18 år, skulle emellertid följden lätt kunna bli, att i åtskilliga av de fall, där tvångsuppfostran nu vinner tillämpning, domstolen i fortsättningen skulle döma till ungdomsfängelse. Risken för att på dylik väg en straffart med viss anknytning till fängelsebegreppet kunde komma till användning även under sådana omständigheter då, i enlighet med lagstiftarens intentioner, skyddsuppfostran eller andra sociala hjälpåtgärder bort i första hand ifrågakomma, har gjort att jag, i likhet med strafflagberedningen, ansett att frågan om en eventuell utvidgning av ungdomsfängelselagens tillämplighet på ungdom under 18 år icke bör upptagas till avgörande i detta sammanhang. Mitt ställningstagande på denna punkt grundar sig också på den omständigheten att nyssnämnda fråga torde komma att upptagas av beredningen i samband med det större spörsmålet om en allmän revision av straff- och skyddssystemet.

I ett par remissyttranden har ifrågasatts, huruvida icke förutsättningarna för villkorlig dom borde uppmjukas då fråga vore om brottslingar under 18 år. Såsom motivering härför har uttalats, att de materiella förutsättningarna för villkorlig dom vore snävare än för tvångsuppfostran, varför villkorlig dom kombinerad med skyddsuppfostran icke kunde, på sätt strafflagberedningen avsett, helt ersätta tvångsuppfostran. Med anledning härav må anföras att, i den mån skiljaktigheterna i förutsättningarna hänföra sig till den brottslikes karaktär och dylikt, de torde vara av mera formell än reell innebörd. Den för villkorlig dom stadgade förutsättningen, att den brottslige utan att undergå straff skall kunna antagas komma att avhålla sig från att

ånyo begå brott, utgör tydligen icke hinder för att använda villkorlig dom beträffande en minderårig, för vars tillrättaförande särskild fostran genom samhällets försorg dock måste anses påkallad och för vilken sålunda sådan fostran måste anses lämpligare än straff. Och vad angår de särskilda för villkorlig dom uppställda straffgränserna är att märka, att straffet för brott som begåtts av någon som ej fyllt 18 år må nedsättas under vad i allmänhet bort följa å gärningen samt att med hänsyn härtill dessa straffgränser sällan torde lägga hinder i vägen för att tillämpa villkorlig dom å unga brottslingar, när omständigheterna i övrigt tala för sådan dom. Med hänsyn härtill finner jag ej tillräcklig anledning föreligga att nu föreslå ändring i de uti lagen om villkorlig dom stadgade förutsättningarna för sådan dom vad beträffar minderåriga.

Såsom av det föregående framgår är jag, i likhet med strafflagberedningen, av den uppfattningen att man icke behöver hysa någon farhåga för att domstolarna i avsaknad av möjligheten att döma till tvångsuppfostran komma att i större utsträckning döma ungdom under 18 år till ovillkorligt frihetsstraff. Jag har därför ställt mig tveksam mot att införa en sådan central kontroll som beredningen föreslagit för att säkerställa att dylika domar i tvevelaktiga fall bli överklagade. Försiktigheten synes emellertid bjuda att i varje fall till en början anordningar vidtagas, så att dessa mycket ömtåliga avgöranden lätt kunna komma under omprövning i högre instans. Det torde vara anledning antaga att, sedan närmare erfarenhet vunnits om huru rättsskipningen i mål mot minderåriga brottslingar kommer att gestalta sig efter reformens genomförande, den föreslagna tillsynen i avseende å överklagandet kan inskränkas eller slopas. Några principiella betänkligheter mot en sådan kontroll som den nu ifrågasatta synas med hänsyn till dess art icke behöva hysas. Närmare föreskrifter om det sätt, varpå kontrollen bör anordnas, torde böra utfärdas i administrativ ordning.

Gentemot den lagtekniska utformningen av de särskilda bestämmelserna i strafflagberedningens förslag synes i allt väsentligt någon erinran icke vara att göra. Endast på ett par punkter har jag ansett mig böra vidtaga några smärre ändringar i förslaget. Den under 2 § i lagen om tvångsuppfostringsinstitutets avskaffande föreslagna bestämmelsen, att förordnande om tvångsuppfostran från och med dag som Konungen bestämmer skall verkställas i skola tillhörande barna- och ungdomsvården, har sålunda, med hänsyn till den möjlighet som enligt 8 § lagen om tvångsuppfostran föreligger att överlämna elev till fostran och utbildning utom anstalten, syntes böra undergå någon redaktionell jämkning.

I 3 § under 2 i förslaget till lag om tvångsuppfostringsinstitutets upphävande har beredningen upptagit en motsvarighet till det stadgande som för närvarande finnes i 17 a § lagen om tvångsuppfostran och som ger domstolen rätt att förordna, att verkställd tvångsuppfostran skall avse jämväl brott som begåtts före utskrivning på prov eller, om sådan utskrivning ej föregått, före slutlig utskrivning. I beredningens förslag har bestämmelsen undergått såväl en redaktionell jämkning som viss saklig ändring. I flera remissyttranden ha erinringar framställts häremot. Enligt min mening sak-

nas anledning att i förevarande sammanhang vidtaga de av beredningen ifrågasatta ändringarna; lagrummet skulle därigenom komma att i såväl formellt som sakligt hänseende förete avvikelser från motsvarande bestämmelser i lagarna om ungdomsfängelse samt om förvaring och internering i säkerhetsanstalt. Stadgandet synes fördenskull böra avfattas i huvudsaklig anslutning till nu gällande lydelse.

Ett avskaffande av institutet tvångsuppfostran föranleder vissa ändringar i barnavårdslagen. Dessa ändringar torde kunna vidtagas i överensstämmelse med vad strafflagberedningen föreslagit, dock att det icke synes påkallat att göra det av beredningen förordade tillägget till 48 § första stycket b). Till förekommande av missförstånd synas vidare, på sätt justitiekanslersämbetet anfört, föreskrifterna rörande ikraftträdandet av dessa ändringar böra förtydligas på det sätt, att i övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i barnavårdslagen stadgas att lagen träder i kraft den dag Konungen förordnar men att från och med den 1 juli 1947 för skyddsuppfostran omhändertagen icke vidare må intagas i eller överflyttas till allmän uppfostringsanstalt.

Såsom jag tidigare omtalat har strafflagberedningen såsom exempel nämnt åtskilliga lagar och författningar, i vilka förekomma bestämmelser som på ett eller annat sätt stå i samband med institutet tvångsuppfostran. Utöver de författningar som sålunda angivits må nämnas 19 § första stycket lagen den 20 december 1946 (nr 804) om införande av nya rättegångsbalken. Såsom strafflagberedningen funnit, torde det icke vara erforderligt att företaga omarbetning av ifrågavarande lagtexter med anledning av avskaffandet av tvångsuppfostran.

I enlighet med vad sålunda anförts ha inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1) *lag angående upphävande av 5 kap. 3 § strafflagen samt lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran* och

2) *lag angående ändring i lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag)*.

Förslagen torde få fogas vid statsrådsprotokollet såsom bilaga.¹

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över förstnämnda lagförslag måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Thore Wisén.

¹ Det under 2) upptagna lagförslaget, vilket är lika lydande med motsvarande vid propositionen fogade lagförslag, har här utslutits.

Förslag

till

Lag

angående upphävande av 5 kap. 3 § strafflagen samt lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

5 kap. 3 § strafflagen¹ samt 1, 2, 3, 15 och 21 §§ lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran² skola upphöra att gälla från och med den 1 juli 1947. I övrigt skall sistnämnda lag upphöra att gälla den dag Konungen förordnar.

2 §.

Från och med dag som Konungen bestämmer skall förordnande om tvångsuppfostran ej längre verkställas i allmän uppfostringsanstalt utan i skola tillhörande barna- och ungdomsvården.

Vad i lagen om tvångsuppfostran stadgas om styrelsen för allmän uppfostringsanstalt skall därefter äga motsvarande tillämpning på styrelsen för skolan.

3 §.

Sedan lagen om tvångsuppfostran enligt 1 § andra punkten helt försatts ur kraft, skall följande gälla:

1. Misstänkes den som ådömts tvångsuppfostran att hava före slutlig utskrivning begått brott och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det, om brottet begåtts i Stockholm, på förste stadsfiskalen och eljest på landsfogden att avgöra huruvida åtal lämpligen bör ske.

2. Övertygas den som slutligt utskrivits från tvångsuppfostran att före utskrivningen på prov eller, om sådan utskrivning ej föregått, före den slutliga utskrivningen hava begått annat brott, må domstolen förordna, att den verkställda tvångsuppfostran skall avse jämväl detta brott.

3. Vad enligt lag eller författning finnes stadgat angående särskild verkan därav att någon dömts till fängelse skall äga motsvarande tillämpning där någon dömts till tvångsuppfostran.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1937:74.

² Senaste lydelse, se beträffande 2, 3 och 15 §§ SFS 1939:321.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 19 maj 1947.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden LAWSKI,
GYLLENSWÄRD,
NISSEN,
regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 19 maj 1947 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 2 maj 1947, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående upphävande av 5 kap. 3 § strafflagen samt lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn Å. von Schultz.

Förslaget föranledde följande yttrande av *lagrådet.*

Strafflagberedningen har, såsom av remissen framgår, påpekat att vissa i lag meddelade bestämmelser med avseende å tvångsuppfostran komma att efter avskaffandet av sådan uppfostran allttjämt under längre eller kortare tid äga en saklig innebörd. Beredningen har dock icke ansett jämkning i dessa lagrum vara av sådan betydelse att omarbetning av dem erfordrades. Såsom exempel på lagrum av detta slag har beredningen anfört bland annat 5 § lagen om straffregister, 18 § sinnessjuklagen och 12 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar. Föredragande departementschefen, som erinrat även om 19 § första stycket lagen om införande av nya rättegångsbalken, har i likhet med beredningen icke funnit omarbetning av ifrågavarande lagtexter erforderlig. Lagrådet finner det emellertid önskvärt att andra stycket i 2 § av det remitterade lagförslaget får en mera generell avfattning, så att det blir tydligt att vad i lag finnes stadgat med avseende å allmän uppfostringsanstalt och å styrelse för sådan anstalt skall efter den dag Konungen jämlikt första stycket i paragrafen bestämt äga motsvarande tillämpning å skola tillhörande barna- och ungdomsvården eller dylik skolas styrelse såvitt angår den som enligt samma stycke inlagits i skolan.

Ur protokollet:

Åke Mossler.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementetsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 23 maj 1947.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets den 19 maj 1947 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 2 maj 1947 remitterade förslaget till *lag angående upphävande av 5 kap. 3 § strafflagen samt lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran*.

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande anför föredraganden, att lagförslagens 2 § andra stycke syntes i tydlighetens intresse böra ändras i huvudsaklig överensstämmelse med vad lagrådet förordat, och hemställer, att det sålunda ändrade förslaget ävensom det vid statsrådsprotokollet för den 2 maj 1947 fogade förslaget till *lag angående ändring i lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag)* måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Nordvall.